

2024

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sabriye Sıla DOKUZ SAYINER

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**24-72 AYLIK ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN DUYGU
DÜZENLEME STRATEJİLERİ ve ÇOCUKLARININ
SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM DÖNEMİNE ÖZGÜ
ZORLUKLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sabriye Sıla DOKUZ SAYINER

ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Ankara, 2024

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**24-72 AYLIK ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN DUYGU
DÜZENLEME STRATEJİLERİ ve ÇOCUKLARININ
SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM DÖNEMİNE ÖZGÜ
ZORLUKLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sabriye Sıla DOKUZ SAYINER

Doç. Dr. Fatma Elif ERGİN

ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Ankara, 2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

24-72 Aylık Çocuğu Olan Annelerin Duygu Düzenleme Stratejileri ve Çocuklarının
Sosyal Duygusal Gelişim Dönemine Özgü Zorluklarının İncelemesi

Sabriye Sıla DOKUZ SAYINER

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Fatma Elif ERGİN

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Fatma Elif ERGİN

Dr. Öğr. Üyesi H. Kübra ÖZKAN KUNDURACI

Dr. Öğr. Üyesi Müge KUNT BAYRAMOĞLU

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için
gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Esra ÇALIK VAR

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

İTHAF

Genç yaşına rağmen kendi duygularını elinden geldiği kadar düzenleyen, iki küçük çocuğunun zorlu davranışlarını sabırla ve sevgiyle karşılayan canım anneciğime...

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

28.08.2024

Sabriye Sıla DOKUZ SAYINER

TEŞEKKÜR

Hayatım boyunca sevgilerini hep hissettirerek ellerinden geldiğini ve kendi bildiklerinin en iyisini yapmaya çabalayarak maddi/manevi fedakârlıklarla beni yetiştiren canım annem ve babama öncelikle teşekkür ediyorum.

Hayatıma girdiği andan itibaren her konudaki en büyük destekçim, yol arkadaşım canım eşim, Mertcan Sayiner'e teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca, beni manevi olarak ve bilgi paylaşımlarıyla destekleyen aynı klinikte uzun süre omuz omuza çalıştığım meslektaşlarım; Yasemin Yılmaz, Cansu Keleş ve Gözde Köse'ye ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Özellikle tez yazım sürecimde her daim yanımda olan mesleki hayatımda birlikte çalıştığım ilk meslektaşım; Zehra Nur Eldemir'e teşekkür ediyorum.

Son olarak; yüksek lisans sürecimde tanıştığım ve daha önceden yollarımızın kesişmesinin ne büyük bir şans olacağını düşündüğüm, duygusal olarak zorlandığım dönemlerde bana karşı anlayışına, sıcakkanlılığına hayran kaldığım ve bugüne kadar tanıdığım en öğrenci odaklı hoca olan canım danışman hocam Doç. Dr. Fatma Elif ERGİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Problemi ve Önemi	1
1.2.Çalışmanın Amacı	3
1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. 24-72 Ay Sosyal Duygusal Gelişim Dönem Özellikleri ve Döneme Özgü Zorluklar.....	5
2.2. Duygu Düzenleme.....	7
2.2.1. Duygu Düzenlemenin Gelişimi: Bebeklikten Yetişkinliğe	8
2.2.2. Duygu Düzenleme Stratejileri	10
2.2.3. Ebeveyn Duygu Düzenlemesi	12
2.3. Ebeveyn Duygu Düzenlemesi, Stratejileri ve 24-72 Ay Sosyal-Duygusal Gelişim Dönemine Özgü Zorluklar ile İlgili Çalışmalar.....	13
2.3.1. Ulusal Çalışmalar	14
2.3.2. Uluslararası Çalışmalar	17
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	20
3.1. Araştırmanın Modeli	20
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	20
3.3. Veri Toplama Araçları.....	23
3.3.1. Duygu Düzenleme Anketi [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)]	23
3.3.2 Demografik Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	24
3.4.Araştırmanın Verilerinin Toplanma Süreci.....	24
3.5. Araştırma Verilerinin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması.....	25
3.6. Çalışmanın İnanırlılığı, Aktarılabilirliği, Tutarlılığı ve Doğrulanabilirliği	25
3.7. Araştırmanın Etik Kurul İzinlerinin Alınması	27

4.BULGULAR.....	28
4.1 Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Kategori ve Alt Kategoriler	28
4.1.1. Zorlu Davranışlar Kategorisi ve Alt Kategoriler.....	30
4.1.2. Gelişim Dönemine Özgü Zorlu Davranışlar Hakkında Bilgi Kategorisi, Alt Kategoriler	36
4.1.3. Duygular Kategorisi ve Alt Kategoriler	39
4.1.4. Çözüm Yöntemleri Kategorisi ve Alt Kategoriler.....	43
5.TARTIŞMA	48
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	61
6.1. Sonuçlar.....	61
6.2.Öneriler.....	62
7. KAYNAKLAR	64
8. EKLER.....	76
EK-1. Demografik Bilgi Formu ve Duygu Düzenleme Ölçeği (ERQ)	76
EK-2. Ölçek Kullanım İzni E-Posta İletişimi.....	79
EK-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	80
EK-4. Onam Formu	81
EK-5.Etik Kurul Onayı	82
EK-6. Etik Kurul Düzeltme Onayı	83
EK-7. Araştırma İzni	84
EK-8. Özgeçmiş.....	85

ÖZET

24-72 Aylık Çocuğu Olan Annelerin Duygu Düzenleme Stratejileri ve Çocuklarının Sosyal Duygusal Gelişim Dönemine Özgü Zorluklarının İncelenmesi

Yürütölen bu tez çalışmasında, 24-72 aylık çocuğu olan annelerin duygu düzenleme stratejileri ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine zorluklarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmaya, çocuk psikiyatri polikliniğine başvurarak çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklarını belirten ve ilgili hekim tarafından çocuk gelişimi polikliniğine yönlendirilen 81 anne arasından Duygu Düzenleme Ölçeği (Emotional Regulation Questionnaire) yeniden değeriendirme alt ölçeği puanı en düşük ve en yüksek olan beşer anne olacak şekilde toplam on anne dahil edilmiş ve bu annelerle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşmeler yapılmıştır.

Görüşmelerden elde edilen verileri analiz etmek için içerik analizi yapılmış ve bu doğrultuda bulgulara ulaşılmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda zorlu davranışlar, gelişim dönemine özgü bilgi, duygular ve çözüm yöntemleri olarak dört kategori belirlenmiştir. Zorlu davranışlar kategorisinde; inatlaşma, ağlama, bağırma, eşya fırlatma ya da kendini yere atma, saldırma, hırçınlaşma/sinirlenme, olumsuz davranışı model alma, tırnak yeme, yeme problemi, korku dolayısıyla tek başına uyuyamama, meme bırakmada zorluk ve oyun alanından ayrılamama olmak üzere 12 alt kategori bulunmuştur. Gelişim dönemine özgü zorlu davranışlar hakkında bilgi kategorisinde; bilgi sahibi ve emin değil olmak üzere iki alt kategori bulunmuştur. Duygular kategorisinde kızgın/sinirli, öfke patlaması, vicdan azabı, üzüntü, mutsuzluk, stres/gerginlik hissi, duyguyu davranışla açıklama ve duygu farkındalığı yok olmak üzere sekiz alt kategori ortaya çıkmıştır. Son olarak; çözüm yöntemleri kategorisinde, inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak, çocuğun istediğini yapmak, çocuğa vurmak, çocuğun dikkatini dağıtmak, babadan destek istemek, ödöl vermek, ceza vermek, çocuğun ağlamasına fırsat vermek, sarılmak ve korkuyu kabul etmek olmak üzere 10 alt kategori ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak; yeniden değeriendirme alt ölçeğinden en düşük ve en yüksek puan alan annelerin tüm kategori ve alt kategorilere ait ifadeleri belirlenmiş ve literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne, 24-72 ay, duygu düzenleme stratejileri, sosyal duygusal gelişim, zorlu davranışlar.

ABSTRACT

Investigation of Emotion Regulation Strategies of Mothers with 24-72 Month Old Children and Difficulties Specific to Their Children's Social Emotional Development Period

This thesis study aims to examine the emotion regulation strategies of mothers with 24-72 month-old children and their difficulties in the social-emotional development period.

A basic qualitative research design was used in the study. A total of ten mothers, five with the lowest and five with the highest Emotional Regulation Questionnaire reappraisal subscale scores, were included in the study among 81 mothers who applied to the child psychiatry outpatient clinic and stated their difficulties specific to the social-emotional development period of their children and were referred to the child development outpatient clinic by the relevant physician, and interviews were conducted with these mothers using a semi-structured interview technique.

Content analysis was conducted to analyze the data obtained from the interviews and findings were reached in this direction. As a result of the content analysis, four categories were determined as challenging behaviors, knowledge specific to the development period, emotions and solution methods. In the challenging behaviors category; There were 12 subcategories: stubbornness, crying, shouting, throwing objects or throwing oneself on the ground, attacking, irritability/irritability, modeling negative behavior, nail biting, eating problems, not being able to sleep alone due to fear, difficulty in weaning, and not being able to leave the play area. In the category of knowledge about difficult behaviors specific to the developmental period, there were two subcategories: knowledgeable and unsure. In the category of emotions, there were eight subcategories: angry/nervous, outburst of anger, remorse, sadness, unhappiness, feeling stress/tension, explaining the emotion with behavior, and no awareness of emotion. Finally, in the category of solution methods, there were 10 subcategories: explaining the child for stubbornness, doing what the child wants, hitting the child, distracting the child, asking for support from the father, giving a reward, giving a punishment, giving the child a chance to cry, hugging, and accepting the fear.

As a result; the statements of the mothers who received the lowest and highest scores from the reappraisal subscale were determined and discussed within the framework of the literature.

Keywords: Challenging behaviors, emotion regulation strategies, 24-72 month, mother, social emotional development.

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ERQ: Emotional Regulation Questionarie

Y.D: Yeniden değ erlendirme

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1 Kategoriler ve Alt Kategoriler	29
Şekil 4.2 Zorlu Davranışlar Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar	30
Şekil 4.3 Gelişim Dönemne Özgü Zorlu Davranışlar Hakkında Bilgi Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar	36
Şekil 4.4 Duygular Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar	39
Şekil 4.5 Çözüm Yöntemleri Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar	43

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1 Katılımcıların Demografik ve Tanımlayıcı Bilgileri.....	21
Tablo 3.2 Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] Yeniden Değerlendirme Alt Ölçeği Sonuçları.....	22
Tablo 3.3 Yeniden Değerlendirme Alt Ölçeği Puanları En Düşük ve En Yüksek Olan Annelerin Demografik ve Tanımlayıcı Özellikleri.....	23
Tablo 4.1 Zorlu Davranışlar Kategorisi, Alt Kategorileri, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler	31
Tablo 4.2 Gelişim Dönemine Özgü Zorlu Davranış Hakkında Bilgi Kategorisi, Alt Kategoriler, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler.....	37
Tablo 4.3 Duygular Kategorisi, Alt Kategoriler, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler.....	40
Tablo 4.4 Çözüm Yöntemleri Kategorisi, Alt Kategorileri, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler.....	44

1.GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Problemi ve Önemi

24-72 ay aralığını kapsayan gelişim dönemini Freud, “Anal Dönem (1,5-3 yaş)” ve “Fallik Dönem (3-6 yaş); Erikson ise “Özgürlüğe Karşı Utanç ve Korku (2-3,5 yaş)” ve “Girişimciliğe Karşı Suçluluk (4-6 yaş)” olarak evrelere göre adlandırılmıştır (Bayhan ve Artan,2011). Bu gelişim döneminde yer alan çocukların, gelişen fiziksel olgunlukları sayesinde bakım veren bağımlılığından uzaklaşma eğilimi ile sosyal duygusal ve kişilik gelişimleri belirginleşmektedir (Yavuzer, 1990). Bu dönem çocuğu bağımsızlaşma sürecinde kendi hayatı ile özgür girişimlerde bulunmak istemektedir. Çocukların, özgürlük girişimleri engellendiğinde sosyal, duygusal ve davranışsal zorlukları ortaya çıkabilmekte ve bu durum çocuk ile bakım verenler arasında çatışmalara yol açabilmektedir. Buna örnek olarak; çocukların kendilerine yöneltilen sorularaya da uyarılara sıklıkla “Hayır, ben kendim yapacağım vb.” cevapları verilebilir (Bayhan ve Artan, 2011). Bu çatışmaya etki eden döneme özgü özelliklerden birisi “negativizm” dir ve çocukların söylenenin tersini yapma, inatlaşma ve tutturma davranışları olarak ortaya çıkmaktadır (Aydın, 2003). Yine bu dönemde, kişinin kendi bakış açısı ile başkasının bakış açısı arasındaki farkı kavrayamaması olarak adlandırılan “benmerkezcilik” (Santrock, 2011b) ile çocuğun istenmedik davranışı olarak görülebilecek; oyuncak paylaşmama ve hayvanları incitme gibi davranışları ortaya çıkabilmektedir (Gander ve Gardiner, 2015). Ayrıca çocuklar fiziksel olgunluklarının artmasıyla, öz bakım becerilerinde daha çok söz sahibi olmak istemektedir. Buna örnek olarak; tuvalet alışkanlığı ve yeme alışkanlığı gibi günlük rutinlerde karar mekanizması olarak kendilerini görmek istemeleri yani hazır olduklarında bezi bırakıp tuvalet kullanımına geçmeleri, yemeklerini tercih ettikleri besinlerden istedikleri miktarda yemek istemeleri verilebilir. Eğer bu dönemdeki çocukların bağımsızlık eğilimi ile özgür girişimleri sürekli engellenir, cezalandırılır, eleştirilir ya da aşırı koruyucu davranılır ise çocuk istek ve girişimleri hakkında utanç duygusu hissederek kuşkuya kapılabilmektedir (Yavuzer, 1990). Erken çocukluk döneminde gurur ve suçluluk gibi duygulara sık rastlanmakta ve bu duyguları özellikle etkileyen faktör, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına verdikleri tepkilerdir (Santrock, 2011a).

Ebeveynin öfkesi veya çocuğa karşı aşağılayıcı ve olumsuz içerikli yorumlar yapması çocuğun sağlıklı olarak adlandırılan “gelişimsel mahcubiyetini” daha karmaşık bir “toksik utanca” dönüştürmesi ile çocuğun içsel benliğinin zarar görmesine neden olabilmektedir (Siegel ve Byrson, 2018). Ebeveynlerin duygusal işlevselliğinin çocuklarının duygusal, davranışsal ve sosyal işlevselliği üzerinde doğrudan etkisi olduğu belirtilmiştir (Hergüner, 2012). Ebeveynlerin sıkıntılı ve kendini düzenlemekte zorluk çeken çocuklarına bakma konusunda kendi düzenlenmiş durumlarını sürdürmesinin ve buna paralel olarak çocuklarının kendilerini düzenlemesine yardımcı olmalarının ortak bir zorluk olduğu fikri tartışılmaktadır (Rutherford vd., 2015). Bu noktada “duygu düzenleme” terimi ortaya çıkmaktadır. Duygu düzenleme; bireyin hedeflerine ulaşma yolunda duygularının oluşumunu, yoğunluğunu ve ifade etme biçiminin yönetildiği iç ve dış süreçlerden oluşan çok yönlü bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve Morris 2002; Thompson 1994). John ve Gross (2004), duygu düzenleme stratejilerini yeniden değerlendirme ve baskılama olarak iki temelde ele almaktadır. Buna göre; yeniden değerlendirme, bireyin duygu uyandıran bir durum hakkında düşünce biçimini değiştirmeyi içerirken bastırma, duygusal durumun dışavurumcu davranışını bastırmayı içermektedir. Bu stratejilerden yeniden değerlendirmenin bastırmaya kıyasla daha sağlıklı bir strateji olduğu, bireylerin olgunlaştıkça yeniden değerlendirme stratejisini daha fazla kullandıkları belirtilmiştir (John ve Gross, 2004). Yani duygu düzenleme stratejileri yetişkinlik boyunca değişebilmektedir. Yetişkinlerin ebeveynlik süreçlerinin başlamasıyla nörobiyolojik ve psikolojik değişimler geçirmeleri ve bu değişimlerin duygu düzenlemelerini büyük ölçüde etkileyebileceği fikri belirtilmiştir (Rutherford vd., 2015). Erken çocukluk döneminde duygu düzenleme becerinin gelişiminde ailenin rolünün önemli olduğu belirtilmiştir (Thompson ve Meyer 2007). Ebeveynlerin duygu düzenleme modellemesi, duygu ve duygu düzenleme ile ilgili davranışları ve ailenin duygusal bağlamı (ebeveynlik tarzı, bağlanma, evlilik ilişkileri) çocuğun duygu düzenleme gelişimi üzerinde etkilidir (Morris vd., 2007). Çocuklar yaklaşık iki yaşına geldiklerinde daha aktif olan duygularını düzenleme yetileri, bakım verenleri ile ilişkisel bağlamda gelişerek çocukların sosyal-duygusal yeterliliğinde önemli bir yer edinmektedir ve bu yaşlarda bakım vereninin olumsuz davranışı, zayıf fizyolojik düzenleme, duygu düzenlemede uyum azlığı ve davranışlarda uyumsuzluk ile bağlantılıdır (Görker, 2012).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı destekleyici ve kabullenici tutumlar sergilemeleri durumunda çocukların duygularını uygun ifade etme becerilerinde gelişme olduğu ancak tam tersi olarak negatif ve baskıcı ortamlarda yetişen çocukların duygusal anlamda daha tepkisel davranışlar sergiledikleri ve duygularını ifade etme konusunda zorluk yaşadıkları saptanmıştır (Eisenberg ve Spinrad, 2004) .

Brenning vd., (2020), annelerin uyumsuz duygu düzenlemesi (yani duygusal düzensizlik) ile annelerin kendi bildirdiği kontrol edici ebeveynlik uygulamaları arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Lorber (2012), annenin duygu düzenlemede güçlük yaşamasının aşırı aktif ve gevşek disiplin stilleriyle ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda duygu yönetimi konusu çaba gösteren annelerin çocuklarına daha az aşırı tepki verdikleri ve gevşek disiplin uygulama eğiliminde olduklarını göstermiştir. Depresif annelerin çocuklarının sosyal uyumda zayıflık, akademik açıdan zorluk çekme, duygu ve davranış problemleri gibi sonuçlara karşı risk altında olduğu bulunmuştur (Downey ve Coyne, 1990; Goodman, 2007).

Literatür incelendiğinde hem ebeveynin duygu düzenleme stratejilerinin incelendiği hem de çocuğun sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklarının derinlemesine incelendiği nitel ya da karma yöntem ile yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Buna göre; annenin duygu düzenleme stratejisi ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklarının incelenmesinde yeni bir bakış açısı getireceği ve nedenle araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2.Çalışmanın Amacı

Araştırmanın amacı; 24-72 aylık çocuğu olan annelerin duygu düzenleme stratejileri ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklarının incelenmesidir. Duygu düzenleme stratejilerinden *yeniden değerlendirmenin*, bastırmaya kıyasla daha sağlıklı bir strateji olduğu (John ve Gross, 2004) bilinmekte ve bu nedenle araştırmaya katılan annelerin yeniden değerlendirme stratejisini en düşük ve en yüksek olarak kullanmalarına odaklanılmıştır. Bu doğrultuda; araştırmanın amacı, aşağıdaki sorular çerçevesinde incelenmiştir.

- Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin gözünden çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları nelerdir?

- Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin, çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları ile ilgili bilgileri nasıldır?
- Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin, çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları karşısında duyguları nasıldır?
- Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan anneler, çocuklarının zorlu davranışları karşısında hangi çözüm yöntemlerini kullanmaktadır?

1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma yöntemi olan temel nitel desende ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buradaki ölçütler; 24-72 aylık çocuğu olan ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlukları konusunda ilgili hekim tarafından çocuk gelişim polikliniklerine yönlendirilmek ve annelerin Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] yeniden değerlendirme alt ölçeğinden en düşük ve en yüksek puanları almaktır. Bu çalışmada hem annelerin duygu düzenleme stratejilerine hem de çocuğun zorlu davranışlarına odaklanıldığı için sadece çocuğun zorlu davranışlarının ölçüt alınması ile örneklemin belirlenmesinin, annenin duygu düzenlemesine etki edebilecek değişkenlerin göz ardı edilmesine neden olmuş olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın birinci sınırlılığıdır. Araştırmanın ikinci sınırlılığı katılımcı anne sayısının 10 anne olarak sınırlı olması ve nitel araştırmaların doğası gereği katılımcı sayısının az olması ve sonuçların genellenemiyor oluşu olarak düşünülebilir.

2. GENEL BİLGİLER

Genel bilgiler başlığı altında 24-72 ay sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklar, duygu düzenleme, bebeklikten yetişkinliğe kadar duygu düzenlemenin gelişimi, duygu düzenlemestrategileri ile ulusal ve uluslararası literatürde ebeveyn duygu düzenlemesi, çocuğun sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlukları konu alan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. 24-72 Ay Sosyal Duygusal Gelişim Dönem Özellikleri ve Döneme Özgü Zorluklar

Normal gelişim gösteren insanlar aynı temel duygulara sahiptir ve bu duygular, farklı deneyimlere verilen tepkilerdir. Her insan bireysel farklılığa bağlı olarak deneyimlere farklı duygu ve tepkilerle karşılık verebilmektedir. Sosyal bağların kurulmasının temelinde duygular vardır. Bu sebeple çalışmacılar insan davranışının sosyal ve duygusal boyutu için “Sosyal duygusal” terimini kullanmışlardır (Bayhan ve Artan, 2011). Sosyal duygusal gelişim dönemini açıklayan önde gelen kuramlar; Freud’un *psikoseksüel gelişim kuramı* ve Erikson’un *psikososyal gelişim kuramı*dır. Buna göre;24-72 ay aralığını kapsayan gelişim dönemini Freud, “Anal Dönem (1.5-3 yaş)” ve “Fallik Dönem (3-6 yaş) ; Erikson ise “Özgürlüğe Karşı Utanç ve Korku (2-3.5 yaş)” ve “Girişimciliğe Karşı Suçluluk (4-6 yaş) ” olarak evrelere göre adlandırılmışlardır (Bayhan ve Artan, 2011). Bu gelişim dönemlerinde yer alan çocukların, gelişen fiziksel olgunlukları sayesinde bakım veren bağımlılığından uzaklaşma eğilimi ile sosyal duygusal ve kişilik gelişimleri belirginleşmektedir (Yavuzer, 1990). Bu dönem çocuğu bağımsızlaşma sürecinde kendi hayatında özgür girişimlerde bulunmak istemektedir. Bu döneme kadar, çocuklar kendilerinin ayrı bireyler olduklarını kavramıştır ve kişiliklerini oluşturmak adına çevredeki insanların davranışlarını keşfetme durumundadırlar. Bu dönemde uyumsuz, mantıksız ve tehlikeli olsalar da güçlü ve güzel görünen ebeveynleriyle kendilerini özdeşleştirme eğiliminde olurlar (Santrock, 2011a). Üç-beş yaş arasında çocuklar girişim ve suçluluk olmak üzere birbiriyle çelişen iki duyguyu yaşarlar. Çocuk aynı cinsteki ebeveyn ile rekabet içine girme, karşı cinsteki ebeveynini sahiplenme şeklinde girişimleri vardır. Bu girişimler bastırılır çocuk bu düşünceleri sebebiyle cezalandırılırsa suçluluk duygusunu yoğun olarak yaşarlar (Ataman, 2009).

Çocukların, özgürlük girişimleri engellendiğinde sosyal, duygusal ve davranışsal zorlukları ortaya çıkabilmekte ve bu durum çocuk ile bakım verenler arasında çatışmalara yol açabilmektedir. Buna örnek olarak; çocukların kendilerine yöneltilen sorulara ya da uyarılara sıklıkla “Hayır, ben kendim yapacağım vb.” cevapları verilebilir (Bayhan ve Artan, 2011). Bu çatışmaya etki eden döneme özgü özelliklerden birisi “negativizm” dir ve çocukların söylenenin tersini yapma, inatlaşma ve tutturma davranışları olarak ortaya çıkmaktadır (Aydın, 2003). Ebeveynin çocuğu korumak ve uygun sınırları çizmek için engelleyici davranışlarda bulunmaları ile çocuğun keşfetme dürtüsü çatışmakta ve bu durumda çocuklar pes etmek yerine daha fazla çatışma eğilimi göstererek nefes tutma, başlarını duvarlara vurma vb. davranışların da eşlik edebildiği öfke nöbetleri yaşayabilmektedir (Rodopman Arman, 2012). Agresyon ve öfke ataklarının iki yaşındaki çocukların %75’nde görüldüğü belirtilmektedir (Potegal 2003). Yine bu dönemde, kişinin kendi bakış açısı ile başkasının bakış açısı arasındaki farkı kavrayamaması olarak adlandırılan “benmerkezcilik” (Santrock, 2011b) çocuğun istenmedik davranışı olarak görülebilecek; oyuncak paylaşmama ve hayvanları incitme gibi davranışların ortaya çıkmasına etki etmektedir (Gander ve Gardiner, 2015). 24-72 ayı kapsayan erken çocukluk döneminde, yukarıda belirtildiği üzere çocuğun kendi özerkliğini göstermek üzere ortaya koyduğu girişimler saldırganlık içeren ve sosyal ortamda hem çocuğu hem de ebeveyni zor duruma düşürebilecek davranışlar olarak da kendisini gösterebilmektedir. 2-4 yaş arası gelişen dil becerilerinin de etkisiyle sözel agresyonda da artış olmakta (Baykal, 2012) ve iki yaştan altı yaşa doğru diğer yetişkin veya çocuklara karşı olabilen bu saldırganca davranışlar; dil-bilişsel becerilerindeki gelişimin de etkisiyle duyguyu anlama, düzenleme ve empati becerileri de olumlu yönde gelişim göstermektedir (Berk, 2020). Çocuklar yaklaşık iki yaşına geldiklerinde amaca yönelik saldırganlık eğilimleri gösterirken, yaklaşık üç yaşlarında sosyal ilişkilerin önem kazanmasıyla birlikte diğerlerinin varlığı ve ihtiyaçlarını fark etmeye başlarlar (Rodopman Arman, 2012). Beş ila yedi yaş civarında ise zorlu davranışlar; çekiştirmek vurmak ya da diğer çocuğu ısrarla ikna etmek yerine uzlaşma ve alternatif çözümler bulma eğilimine evrilmektedir (Berk, 2020). Saldırgan davranışlar; fiziksel, sözel ve ilişkisel saldırganlıklar olarak farklı türlerde ayrı ayrı ya da bir arada görülebilmektedir. Fiziksel saldırganlık; vurma, çekiştirme ısırma vb, sözel saldırganlık; kötü söz söyleme, alay etme vb., ilişkisel saldırganlık ise dışlama ve arkadaşlı yönlendirme olarak açıklanabilmektedir (Berk,

2020). Çocuklar fiziksel olgunluklarının artmasıyla, öz bakım becerilerinde daha çok söz sahibi olmak istemektedir. Buna örnek olarak; uyku zamanı, tuvalet alışkanlığı ve yeme alışkanlığı gibi günlük rutinlerde karar mekanizması olarak kendilerini görmek istemeleri yani hazır olduklarında bezi bırakıp tuvalet kullanımına geçmeleri, yemeklerini tercih ettikleri besinlerden istedikleri miktarda yemek istemeleri verilebilir. Eğer bu dönemdeki çocukların bağımsızlık eğilimi ile özgür girişimleri sürekli engellenir, cezalandırılır, eleştirilir ya da aşırı koruyucu davranılır ise çocuk istek ve girişimleri hakkında utanç duygusu hissederek kuşkuya kapılabilmektedir (Yavuzer, 1990). Erken çocukluk döneminde gurur ve suçluluk gibi duygulara sık rastlanmakta ve bu duyguları özellikle etkileyen faktör, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına verdikleri tepkilerdir (Santrock, 2011a). Ebeveynin öfkesi veya çocuğa karşı aşağılayıcı ve olumsuz içerikli yorumlar yapması çocuğun sağlıklı olarak adlandırılan “gelişimsel mahcubiyetini” daha karmaşık bir “toksik utanca” dönüştürmesi ile çocuğun içsel benliğinin zarar görmesine neden olabilmektedir (Siegel ve Byrson, 2018).

Gelişimsel olarak 2-6 yaş arası çocukların hayali varlıklar, yalnız kalmak, hayvanlar, karanlık, okul, yabancı insanlar vb. korkular ile yoğun olarak karşılaşabilmekte (Karabekiroğlu, 2012b) ve bu korkular ebeveyninden ayrılmak istememe gibi durumların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Çocukluk korkularının normal ve uyum işlevi açısından belli bir düzeyde koruyucu olmasından dolayı gelişimsel olarak normal olan korku ve kaygıyı ayırmak güç olabilmekte ve kaygının problem olarak değerlendirilebilmesi için çocuğun akademik veya sosyal bir bozulmaya neden olması gerekmektedir (Karabekiroğlu, 2012b). Sosyal duygusal gelişim ile ilgili yukarıda belirtilen tüm bilgiler ışığında sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklar gelişim özellikleri paraleldir ve çocuğun ya da ailenin hayatında işlevselliği bozmadığı sürece problem olarak değerlendirilmemelidir.

2.2. Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme ile ilgili yapılan tanımlar ve çalışmalar incelendiğinde bu kavramın alan yazında görece yeni olduğu dikkat çekmekte ve duygu düzenleme ile ilgili farklı tanımlar ile karşılaşılmaktadır. Duygu düzenleme kavramına ilişkin tanımlamaların gelişimi aşamasında bazı araştırmacılar (Cortez ve Bugental, 1994;

Garner ve Spears, 2000; Kopp, 1989; Zeman ve Garber, 1996) duygu düzenlemenin özellikle olumsuz duygusal deneyimleri kontrolü ve duygusal uyarılmanın azaltılmasının incelendiği çalışmalar yaparken bazı araştırmacılar (Cole vd., 1994; Gross, 1998; Thompson, 1994) bu kavramın duygusal kontrol ile aynı anlamda olmadığını sadece olumsuz duygusal deneyimleri azaltmayı hedeflemediğini vurgulamıştır. Kopp (1989), Thompson (1994) duygu düzenlemeyi; kişinin hedeflerine ulaşmak için duygusal tepkilerin özellikle yoğunluğunu ve sürelerini izlemek, değerlendirmek ve değiştirmekten sorumlu dışsal ve içsel süreçler olarak tanımlamaktadır. Gross (1998a) ise duygu düzenlemeyi; bireylerin hangi duygulara ne zaman sahip olduklarını ve bu duyguları nasıl deneyimleyip ifade ettiklerine etki eden otomatik/kontrollü ya da bilinçli/bilinçsiz süreçler olarak tanımlamaktadır. Cole (1994) duygu düzenlemeyi; bir dizi duyguyla devam eden deneyimlere sosyal olarak kabul edilebilir ve kendiliğinden tepkilere izin verecek kadar esnek ya da kendiliğinden tepkileri geciktirebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır.

2.2.1. Duygu Düzenlemenin Gelişimi: Bebeklikten Yetişkinliğe

Duygu düzenlemenin gelişiminden bahsetmeden önce *duygu* kavramını açıklamak yararlı olacaktır. Mutluluk, ilgi, şaşırma, korku, öfke, üzüntü ve tikslenme gibi temel duygular insanlarda var olan ve hayatta kalmayayardı eden evrensel (Berk, 2020) zihinsel ve fizyolojik durumlardır (Çavuş ve Topçu Bilir, 2021). Bu temel duyguların gelişimi, yaşamın ilk yıllarında bebek- bakım veren etkileşimi (besleme, rahatlatma ve kucaklama vb.) sonucu oluşan deneyimler ile başlamaktadır (National Scientific Council on the Developing Child, 2004). Duygu düzenlemenin becerilerindeki gelişmeler evrensel ve gelişimsel bir süreç içerisinde olur ve gelişimin bireysel farklılıklar ilkesi (Bayhan ve Artan, 2011), doğrultusunda duygu düzenlemenin gelişiminde çocuğun mizacı, nörofizyolojisi ve bilişsel gelişimi önemli rol oynamaktadır (Eisenberg ve Morris, 2002). Dinamik sistemler yaklaşımına göre bebeklerin/çocukların merkezi sinir sistemlerinin gelişmesi, hedeflerinin ve deneyimlerinin değişmesi ile bebekler/çocuklar duygularını duygusal açıdan ifade edilebilir sistemler halinde kontrol edebilirler (Berk, 2020). Çaba gerektiren bu kontrol kapasitesi çocuklara bakım verenlerin desteği ile aşama aşama gelişir (Kopp, 2009). Bebekler ilk aylarda iç denetim süreçlerine bağlı olan sınırlı duygu düzenleme

kapasiteleri nedeniyle duyguların yoğunlaştığı anlarda bakım verenlerin onların dikkatini dağıtması, kucağa alma, sakinleştirme gibi müdahalelerine ihtiyaç duyarlar (Berk, 2020; Thompson ve Meyer, 2007). Bakım verenlerin duyarlı bakım müdahaleleri ile yaklaşık dördüncü ay civarında bebeğin dikkatinin kendi bedeninden başka nesnelere yönelmesi ile (Santrock, 2011b) bebek, dikkatinin yönünü değiştirebilme kapasitesi yardımıyla kendini sakinleştirici etkinliklerde bulunabilmektedir.

Bu doğrultuda normal gelişim gösteren bebeklerin çoğunda, uyku döngüsü, beslenme ve kendini yatıştırma, huysuzluk ve irritabilite gibi zorluklar altıncı ay civarında düzelebilmektedir (Karabekiroğlu, 2012a). Bebekler, birinci yaşlarının sonuna doğru yaklaşırken prefrontal korteksteki gelişimsel ve yapısal değişimler ile birlikte ilkel duygu düzenleme becerileri ortaya çıkmaktadır (Gross, 1998a). İkinci yılda duygu düzenlemenin gelişiminde, dil becerilerindeki gelişmeler ile duyguların ifade edilmesi (Berk, 2020), ebeveynin duygusal ifadesini anlamaya olan sosyal atıflar (Görker, 2012), nesne sürekliliği ve bağlanması oluşması, nedensel ilişkileri anlama gibi faktörler önemli rol oynamaktadır (Karabekiroğlu, 2012a). Bebeklikten sonraki yıllarda çocuk, birçok duyguyu temel alan gelişimsel görevleri kapsamında; engellenmeye tolerans gösterebilme, ilişki kurarak bu ilişkilerden zevk alma, arkadaşlık edinme, tehlikeyi fark ederken korku kaygı ile baş edebilme, uygun davranışlar ile kendini savunabilme, tahammül edebilme, gibi stratejileri deneyimlemekte ve tüm bu gelişimsel görevler duygu düzenlemeyi içermektedir (Cole vd., 1994). Çocuk, yaşam boyu devam eden sosyalleşme sürecinin etkisiyle duygu düzenlemenin gerekleriyle karşı karşıya kalma, duyguyu yönetmek için gereken özel becerileri kazanma konularında kültürel ve cinsiyet farklılıklarının da aracılık ettiği farklı deneyimler yaşayarak ve yetişkinliğe doğru yoğunlukla sosyal olarak yapılandırılmış duygu düzenleme becerilerine ulaşabilmektedir (Thompson ve Meyer, 2007). Genel olarak bebeklikten yetişkinliğe uzanan gelişim sürecinde duygu düzenleme süreci, bebekler için bakım verenlerine bağlı olarak dış denetimli (Kopp, 1989), okul çağındaki çocuklar, ergenler ve yetişkinler için ise “öz” duygu düzenlemenin daha baskın olduğu iç denetimli olarak ilerlemektedir (Eisenberg vd., 2002; Silk vd., 2003). Artan yaşam deneyimleri ve farklı duygu düzenleme yöntemlerine ilişkin bilgi birikimi ile erken yetişkinlikteki bastırma stratejisinin geç yetişkinliğe göre daha fazla olabileceği

ve değişimin yaşıla gerçekleşeceği belirtilmiştir (Grossve John, 2002). Yaşıla yetişkinlerde duyusal ve bilişsel alanlarda dūřuřlar olmasına rağmen yaşıla yetişkinlerin genç yetişkinlere gōre daha yōksek dōzeyde refah bildirdiği belirtilmiştir (Suri ve Gross, 2012).

2.2.2. Duygu Dōzenleme Stratejileri

Duygu dōzenleme stratejileri; psikolojik olarak iyi oluşun, akıl-ruh sağlığı ve etkileşimlerdeki doyumun artmasında ۆnemlidir (Quoidbach vd., 2015). Literatōr incelendiğinde bilişsel duygu dōzenleme stratejileri (kendini suçlama, kabul, dūřūnceye odaklanma, pozitif yeniden odaklanma, planlama yeniden değerlendirme, perspektif alma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama (Garnefski vd., 2004; Garnefski ve Kraaij, 2006), kişilerarası duygu dōzenleme (Zaki ve Williams, 2013, Hoffman, 2014) , bōtōnleřtirici duygu dōzenleme (Ryan ve Deci, 2017; Roth vd., 2019) ve duygu dōzenleme sōre modeli (John ve Gross, 2004) olarak duygu dōzenleme stratejileri ile ilgili farklı modellere rastlanmıştır. Araştırmada, Gross (1998a) tarafından ortaya konulan ve Gross ve John (2004) tarafından geliştirilen sōre modeline gōre inřa edilmiştir.

Gross (1998a), tarafından geliřtirilen *duygu dōzenleme sōre modeline* gōre; duygu ūretme sōreci;

- Durumun seçimi,
- Durumun değiştirilmesi,
- Dikkatin dağıtılması
- Bilişlerin değiştirilmesi
- Deneyim, davranıř veya fizyolojik olarak tepkilerin modōlasyonu, olmak ūzere beř noktada dōzenlenmektedir. Bu noktalardan ilk dōrdō ۆncōl odaklı ve sonuncusu ise tepki odaklıdır.

Biliřlerin değiştirilmesi ve tepkilerin modōlasyonu olan son iki stratejiye daha fazla odaklanılmaktadır (Gross, 1998a; Gross; 2001; John ve Gross, 2004). ۆncōl odaklı stratejiler, duygu sōrecindeki gidişatı çok erkenden değiştirirken tepki odaklı yanıtlar duygu oluştuktan sonra ortaya çıkmaktadır ve bu fark iki duygu dōzenleme stratejisi için farklı sonuçları ۆngōrmektedir (Gross, 2001). Biliřlerin değiştirilmesi noktasında duygu ūretim sōrecinin başında

deneyimlenen duygunun değiştirilerek mevcut durumu yeniden yorumlama ile birlikte duygusal tepkilerin değiştirilmesinden bahsedilmektedir (Goldin, vd., 2007; Gross, 2001). Buna, iki yaş döneminde bir çocuğu olan ebeveynin çocuğunun engellenmeye toleransının düşük olmasından dolayı öfke nöbeti ve ağlamaları karşısında bu durumun gelişim dönemine özgü zorluklarla olduğunu düşünerek durumu yeniden değerlendirmesi ile mevcut durumu algılama biçimini değiştirerek duygusal ve davranışsal tepkilerini değiştirmesi örnek olarak verilebilir. Tepki odaklı duygu düzenleme stratejisi olan bastırma ise bireyin devam eden duyguyu ifade eden davranışa engel olması olarak açıklanmaktadır (Gross, 1998b). *Bastırma* stratejisi söz konusu olduğunda üretilen duygunun deneyimlenmesi sırasında içinde bulunulan durumun değerlendirilmesi için bilişsel bir değişiklik yapılmaması ve duygu deneyiminin aynı kalması ile davranışsal yanıtların yüzeysel olarak değiştirilmesi (jest mimik, sözlü ifadeler vb.) söz konusudur (Gross, 1998b; Gross, 2001). Yukarıda *yeniden değerlendirme* stratejisi için verilen örnekteki ebeveynin *bastırma* stratejisini kullandığı düşünüldüğünde çocuğunun gelişim dönemine özgü zorlukları olduğunu düşünmeden (bilişte herhangi bir değişiklik olmadan sadece o an çocuğun davranışına odaklanarak hissettiği öfke, üzüntü vb olumsuz duyguyu engelleyip çocuğa verdiği tepki yanıtını (konuşmamak, yüz ifadesini nötr tutmaya çalışmak vb.) düzenlemek durumunda kalacaktır. Bu durumda biliş ve davranış arasında tutarsızlık ortaya çıkacaktır (Gross, 2001). Öncül odaklı duygu düzenleme stratejisi olan yeniden değerlendirme ile kişi deneyimlediği duyguları davranışsal olarak daha az ifade etmekte ve bu duygular hafıza üzerinde kalıcı etki etmemektedir. Ancak bunun aksine, tepki odaklı duygu düzenleme stratejisi olan bastırma, davranışsal ifadeyi azaltsa da kişinin deneyimlediği duyguyu azaltmada yeterli olmamakta ve hafızaya etki etmektedir (Gross, 2001).

Yukarıda bahsedilen iki duygu düzenleme stratejisi ile ilgili yapılan bir deneysel çalışmada (Gross, 1998b) duygu düzenlemenin duygusal sonuçlarını incelemek amacıyla katılımcılara bir kol amputasyonunu konualan kısa bir film izletilmiştir. Katılımcıların bir kısmına, yeniden değerlendirme koşulunda izledikleri filmi tıp eğitim filmi olarak düşünmeleri; bir kısmına, bastırma durumunda ise duygusal tepkilerini gizlemeleri istenmiştir. Sonuç olarak; bastırma durumundaki katılımcıların tiksintiyi ifade eden davranışı azalmış ancak aynı zamanda fizyolojik aktivasyonu (kan damarlarında daralma) doğal koşuldaki katılımcılara göre artmıştır.

Yeniden değerlendirme koşulundaki katılımcıların ise fiziksel aktivasyonlarında gözlemlenebilir bir değişim olmamasıyla birlikte duygusal ifade edici davranış azalmıştır. Ayrıca yeniden değerlendirme öğrenmeyi azaltırken bastırma bu durumda herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir.

Duygu düzenleme süreçlerinin uyumsuz olabileceği ve bazı duygu düzenleme çabalarının ve stratejilerinin beklendiği gibi yararlı olmaktan çok kişiye zarar verebileceği ve yeniden değerlendirme stratejisinin bastırma stratejisine göre daha sağlıklı olduğu belirtilmiştir (Johnve Gross, 2004).

2.2.3. Ebeveyn Duygu Düzenlemesi

Ebeveynlik her insanın yaşamında önemli değişimlere yol açmaktadır. Ebeveyn olmak, ebeveynlik öncesi olunan kişiden farklı bir kişiye evrilme sürecidir. Bu yeni sürecin başlangıcından itibaren bebeğe bakım vermenin kolaylaşması adına nörobiyolojik, hormonal, psikolojik (Feldman, 2007) ve nörobilişsel (Rutherford vd, 2015) değişimler ortaya çıkmaktadır.

Bakım verme esnasında ebeveyn ve bebek arasındaki etkileşimler ile ebeveynin bebekten gelen uyarılara karşılık veren düzenleyici yanıtları için temel görevi gören nörobiyolojik ve davranışsal değişiklikler olduğu belirtilmiştir (Rutherford vd., 2015). Bebeğin doğumundan sonraki ilk altı ayda ebeveynlerin bağlanma ve bakım verme davranışlarıyla ilişkili olan oksitosin hormonunun arttığı (Gordon vd., 2010) nöral tepkilerde artış (Atzil vd., 2011) görülmektedir ve bu artış ile bebekten gelen duygu sinyallerine daha duyarlı hale gelebileceklerinden bahsedilmiştir. Yine başka bir çalışmada annelerin bebekleri ağladığı zaman oluşan nöral aktivasyonunun bebeklerin bağlanma güvenliğini ön görebildiği belirtilmiştir (Laurent ve Ablow, 2012). Anne ve bebek arasındaki eşzamanlılığın (annenin bebek ile senkronize olması) birinci yılda daha fazla bağlanma davranışı, ikinci yılda daha düşük davranış sorunları ile ilişkili olduğu ve çocuğun “hissediyorum, düşünüyorum vb.” içsel durumunun yansıması olan ifadeleri kullanarak zihin kuramı becerilerinin öncülerinin görüldüğü belirtilmiştir (Feldman ve Greenbaum, 1997).

Bağlanmanın kalitesi, çocuğun duygu düzenleme gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Fonagy vd., 2007). Bağlanma paralelindeki ebeveyn-bebek etkileşimindeki

eşzamanlılık (Feldman,2007) ve bebeğe duyarlı yanıtlar ile bakım verme davranışını kolaylaştıran ebeveyn duygu düzenlemesinin, işlevsel bir amacı olduğu belirtilmiştir (Thompson, 1994). Bakım verenin bebeklerinin duygu ifadesini jest mimik ve seslendirmelerle yansıtarak, bebeklerinin duygu temsilini kolaylaştırdığı varsayılmaktadır (Fonagy vd., 2007) Ebeveynin gösterdiği duygunun dışsal temsili ile duygunun ezici olmayan bir şekilde nasıl yönetileceği ile ilgili yanıtların zamanla çocuğun zihnindeki düşünce ve duyguların temsillerine temel oluşturduğu belirtilmiştir (Rutherford, 2015). Böylece ebeveynin eşzamanlı, duyarlı ve duygusal yanıtlayıcılığı, önemli bir sosyal bilişsel işlev olan zihinleştirmenin de ortaya çıkmasında rol almaktadır.

Bireyin, kendisinin ve diğerlerinin duygu, düşünce, istek gibi zihinsel durumlarını anlama becerisi olan (Fonagy vd., 2002) zihinleştirme becerisinin ebeveyn olmadan önceki zihinleştirme becerisinden farklı nitelikte olduğu öne sürülmektedir (Rutherford vd, 2015). Yukarıda bireyin, ebeveyn olduktan sonraki nörobiyolojik, hormonal, psikolojik, nörobilişsel bazı değişimlerden bahsedilmiştir. Bu değişimler göz önünde bulundurulduğunda, ebeveyn olmadan önceki duygu düzenleme becerileri ile ebeveyn olduktan sonraki duygu düzenleme becerilerinin farklılıkların göz önünde bulundurulmasının, çocuğun duygu düzenlemesindeki payının anlaşılmasına da yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Gelişimsel araştırmalar, bakım verenlerin çocuklarının duygu durumlarını düzenleme konusundaki rollerine vurgu yapmaktadır (Moris vd., 2007; Bariola vd., 2011; Crespo, 2017; Morelen vd., 2016).

2.3. Ebeveyn Duygu Düzenlemesi, Stratejileri ve 24-72 Ay Sosyal-Duygusal Gelişim Dönemine Özgü Zorluklar ile İlgili Çalışmalar

Hem ulusal hem uluslararası alan yazın taranmış ancak bu çalışmanın konusu ile doğrudan benzer çalışmalar bulunmamıştır. Buna göre; konuyla ilişkili olabilecek çalışmalar, ebeveyn duygu düzenlemesi, stratejileri, çocukların zorlu davranışları çerçevesinde incelenmiştir.

2.3.1. Ulusal Çalışmalar

Bir proje kapsamında okul öncesi eğitime devam eden dört-altı yaş aralığındaki çocuklara uygulanan bir eğitim programı sonrasında öğretmenlerin, velilerin ve rehberlerin verilen eğitim sonrasında görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada (Tomris, 2012); ebeveynler, programa katılan çocukların problem davranışlarını; yetişkinin yönergelerine karşı gelme, söz dinlememe, istediği yapılmadığında ağlamak, aşırı inatçı olmak, aşırı televizyon izleme isteği, ev ödevlerini yapmamak, aşırı hareketlilik, dikkat dağınıklığı, anneye bağımlı olma, fiziksel saldırganlık, beslenme ve uyku sorunları olarak görüş belirtmiştir.

Annelerin erken çocukluğa bakış açısını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada (Ceylan vd, 2016); annelerin iki-dört yaş arasında belirtilen problem durumları; beslenme, dağınıklık, tuvalet eğitimi, sünnet, konuşma güçlüğü, yaramazlık, öfke nöbetleri, sağlık problemleri uyku olarak belirtilmiştir. Aynı çalışmada dört-altı yaş arasında; inatçılık, şımarıklık, kardeş kıskançlığı, iletişim sorunu, hareketlilik, televizyon izleme, sağlık problemi, konuşma problemi, takıntı, dağınıklık, okula uyum problemleri ve harfleri tersten yazma problem olarak belirtilmiştir.

Okul öncesi eğitime devam eden 36-72 aylık çocukların problem davranışları, anne baba tutumları ve öğretmenlerinin disiplin yöntemleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada; anne-babaların itaatkâr ve cezalandırıcı tutum düzeyleri çocukların bilişsel problemler-dikkatsizlik, aşırı hareketlilik, psikosomatik, sosyal problemler ve karşı gelme davranışlarında da artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Cihan, 2016). Aynı çalışmada anne-babaların ilgili/yakın ve demokratik çocuk yetiştirme tutumunun belirtilen sorun davranışlarında negatif yönde etkisinin olduğu ve öğretmenlerin demokratik ya da otoriter oluşuyla sorun davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başka bir çalışmada (Özyurt vd., 2017); anksiyete bozukluğu olan çocukların duygu düzenleme becerileri ve anksiyete şiddetinin, annenin bağlanması, anksiyete duyarlılığı ve duygu düzenleme becerileri ile ilişkisini değerlendirmek ve sağlıklı kontroller ile karşılaştırılmıştır. Buna göre; anksiyete bozukluğu olan çocukların annelerinin bağlanma özelliklerinin daha kaygılı bağlanma özellikleri taşıdığı;

çocuklarda anksiyete belirtileri arttıkça annelerin kaygılı bağlanma özelliklerinin, anksiyete duyarlılıklarının ve duygu düzenleme güçlüklerinin arttığı sonucuna varılmıştır.

Üç ve beş yaş arası çocukların saldırganlık düzeylerini duygu düzenleme ve duygu ifade etme becerileri açısından incelemek amaçlı yapılan bir çalışmada; erkek çocukların fiziksel saldırganlığı, kız çocukların ise ilişkisel saldırganlığı daha çok kullandıkları görülmüştür. Aynı çalışmada; çocukların öfkeli, üzgün duygu ifade etme düzeyleri duygu düzenleme becerilerinden değişkenlik/olumsuzluk düzeyleri tarafından yordandığı sonucuna varılmıştır (Ersan ve Tok, 2019).

Annenin duygu düzenlemesi ile 36-72 aylık çocuklarının duygu düzenlemesi arasındaki ilişkide annenin sahip olduğu bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerinin aracı rolünün incelenmesinin amaçlandığı bir çalışmada (Bilge ve Sezgin, 2020) çocuğun duygu düzenleme güçlüğünün annenin duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkili olduğu ve annenin bağlanma stili (kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma) ile bazı kişilik özelliklerinin (nevrotiklik ve olumsuz değerlik) çocuğunun duygu düzenleme güçlüğünde etkili olduğu bulunmuştur.

Annelerin ve çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkilerin annelerin sosyal duygusal becerileri, üst duygu becerileri ve çocuklarına ilişkin zihin yönelimliliklerinin incelenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada (Demirkan ve Yeşilyaprak, 2020); annelerin duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirmenin, çocukların duygu düzenlemesinde en önemli yordayıcı olduğu sonucu bulunmuştur.

Yılmaz (2020); 48-72 aylık çocuğu olan annelerin duygu düzenleme güçlükleri ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında yüksek düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu; annelerin duygu düzenleme güçlük puanlarının çocukların duygu düzenleme beceri puanlarını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin duygu düzenleme becerilerini ile çocuklarının kaygı düzeyleri ve duygu ifade biçimlerinin ilişkisini ortaya koymak amaçlı yapılan bir çalışmada; annelerin duygu düzenleme becerileri puanları arttıkça çocukların kaygı düzeylerinin azaldığı ve mutlu duygu puanlarının arttığı ve anne

duygu düzenleme becerilerinin çocuğun kaygı düzeyi ve duygu ifadeediş biçimini etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır (Kaya, 2021).

Annelerin çocuklarıyla etkili iletişim kurma yöntemleri ilgilibakış açıları, bilgi ve becerilerini belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada (Kazan ve Sarısoy, 2021); Nannelerin çocuklarıyla iletişim kurmakta en zorlandıkları konuların çocuklarının tutturmaları ve öfkeli oldukları zamanlar ve kardeş ilişkileri ile ilgili dengeyi kurmak olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada annelerden bazılarıkendileri öfkeli oldukları zamanlarda ve çocuğun şiddete meyilli olduğu zamanlarda iletişim kurmakta güçlük çektiklerini de belirtmiştir.

Özel eğitim tanısı alan veya almayan çocukların okul ve evdeki davranışların ile sosyal yeterlilik düzeylerinin birincil bakıcılar, öğretmenler ve yardımcı personeller açısından değerlendirilmesinin amaçlandığı bir çalışmada (Melekoğlu, 2021); birincil bakım verenlerin, saldırganlık, çevresine zarar verme, birincil bakıcıya vurma, inatçılık, söz dinlememe, kurallara uymama, birlikte nasıl oynanacağını bilememe, kendi işlerini kendisinin yapmaması, kardeş kıskançlığı, uygun yemek yememe, düzensiz uyku, aşırı hareketlilik, kendi odasında yatmak istememe, sinirlenince nesne fırlatma, çok fazla teknolojiye düşkün olması, çabuk sıkılma, isteklerini ağlayarak belirtme, aile bireylerinin özel hayatına müdahale, çabuk sıkılma, , istediği şey için direktme, sürekli itiraz etme ve ağlama, okula hazırlanmada isteksizlik, şaşkın ve yavaş hareket etme, okuldan/evden kaçma” davranışları konularını problem davranış olarak belirttikleri görülmüştür.

Çocuk gelişimci annelerin çocuklarını yetiştirme sürecinde yaşadıkları zorlukları ve mesleklerinin çocuk yetiştirme süreçleri üzerindeki etkisinin ortaya koyulması amacıyla yapılan bir çalışmada (Aytekin, 2022); katılımcı anneler, zorlandıkları konuların 1-3 yaşta; inatlaşma, yemek yeme/beslenme, bakımla ilgili zorluklar, sınır koyma, tuvalet alışkanlığı, uyku alışkanlığı ve tehlikelerden korunma,

36-72 aylık çocuklarında belirlenen sorun durumlarının ebeveynleri tarafından gözlenmesi sıklığı ve ebeveynlerinin bu sorun durumları konusunda verdiği tepkileri belirlemeyi amaçlayan bir çalışmada ebeveynler, en fazla hareketlilik, yemek yeme, inatçılık, hırçınlık sorunlarını; en az ise izinsiz alma, parmak emme, sözel saldırganlık, konuşma, tükürme ve ısırmaı belirtmiştir. Ayrıca ebeveynler

tarafından problem olarak belirtilen durumlardan; öfke içerikli davranışlar, hareketlilik ve vurma davranışları erkek çocuklarda anlamlı olarak daha sık gözlenmiştir (Kılıç ve Alkan, 2023).

Özetle; daha çok 36-72 aylık çocuklar, onların ebeveynleri ve/veya bakım verenlerinin duygu düzenleme güçlükleri ve/veya duygu düzenleme stratejileri, annelerin kendi bağlanması ve kişilik özellikleri gibi konuların çocukta duygu düzenleme ile ilişkisi ve öğretmenlerinin ya da bakım verenlerin çocuklara ait problem davranışları algılayışları ile ilgili görüşleri ve problem davranışlara yaklaşımları hakkında çalışmalara rastlanmıştır. 24-36 aylık çocukların zorlu ya da problem olarak algılanabilecek davranışlarıyla ilişkili bilgilere ebeveynlerin erken çocukluğa bakış açısını inceleyen bazı çalışmalarda sınırlı olarak ulaşılabilmektedir.

2.3.2. Uluslararası Çalışmalar

Ebeveyn ve çocuk duygusal işleyişi, özellikle duygu düzenleme becerileri ve duygusal ifadeleri ile ilgili güncel literatürü gözden geçiren bir derleme çalışmasında (Bariola vd, 2011); annenin dışavurumcu bastırmaya yönelik duygu düzenleme stratejisini kullanması (yani, bir duygusal ifadeyi veya deneyimi engelleme), çocuğunun da aynı stratejiyi kullanmasını öngörmüştür.

Okul öncesi dönemden ikinci sınıfa kadar olan çocukların annelerinde yeniden değerlendirme stratejisini kullanımının çocuklardaki üzüntü ve öfke ifadelerinin yoğunluğunun azalmasında etkili olduğu belirtilmiştir (Moris vd., 2011).

Annelerin kendi duygularını düzenlemek için kullandıkları bilişsel yeniden değerlendirme ve baskılama stratejilerinin, annelerin olumsuz duygu deneyimleri ve ifadeleri ile aşırı tepkisel ve gevşek disiplin uygulamalarıyla ilişkisi arasındaki rolünün araştırıldığı bir çalışmada (Lorber, 2012); annenin yeniden değerlendirme stratejisiyle aşırı tepkisel disiplin yöntemleri kullanmaları ters orantılı olarak bulunmuştur.

Anne duygu düzenlemesinin 10-13 yaşlarındaki ergenlerin saldırgan davranışları üzerine etkisinin incelenmesini amaçlayan ve beş yıllık bir süre boyunca ergenleri izlendiği bir çalışmada (Crandall vd., 2016); çocuklarının erken ergenlik

dönemindeki zayıf anne duygu düzenlemesinin, daha geç ergenlik döneminde daha uyumsuz ebeveynliğe ve sorunlu davranışlara yol açtığını göstermektedir.

Morelen vd. (2016), annelerin sekiz ila on bir yaş arasındaki çocuklarının duygu düzenlemesi üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla 64 anne-çocuğun katılımı ile yaptıkları çalışmada; annenin duygu düzenleme güçlüğünün destekleyici olmayan ebeveynlik ve çocuğunun duygu düzenleme güçlüğü ile arasında pozitif ilişki olduğu belirtilmiştir.

Annelerin duygu düzenlemesi, üç-yedi yaş aralığındaki çocuklarının duygu düzenlemesi ve çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkileri incelemeyi hedefleyen bir çalışmada (Crespo vd., 2017); çocukların duygu düzenleme zorluklarının annelerin duygu farkındalıklarının düşük olması ve duygu düzenleme zorlukları ile hem içselleştirme hem de dışsallaştırma sorunları arasında dolaylı ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Ebeveyn tükenmişliğine karşı sosyal destek ve bilişsel yeniden değerlendirmenin ortak etkisinin incelendiği bir çalışmada (Lin vd., 2020); hem sosyal desteğin hem de bilişsel yeniden değerlendirmenin daha düşük ebeveyn tükenmişliği ile ilişkili olduğu ve bilişsel yeniden değerlendirmenin varlığının sosyal destek olmamasını telafi ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaygılı çocukların ve annelerinin yeniden değerlendirme yeteneğini klinik ve klinik olmayan gruplarda karşılaştırarak yeniden değerlendirme ilişkilerini ve çocuğun kaygı düzeyine etkisini analiz etmek amacıyla yapılan bir çalışmada (Wald vd., 2020); klinik ve klinik olmayan gruplar arasında yeniden değerlendirmede önemli ölçüde farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre hem annelerin hem çocukların yeniden değerlendirmesi çocuğun kaygı düzeyini tahmin etmekte ve çocuklara uygulanan terapi ve annelerle yapılan ebeveyn rehberlik seansları sonrasında annelerin yeniden değerlendirmelerinde iyileşme olduğu ancak çocuklarda olmadığı bulunmuştur.

Çocuk saldırganlığı ile zorlayıcı ebeveynlik davranışları arasındaki uzunlamasına ilişkileri ve bu ilişkilerde ebeveyn duygu düzenleme stratejilerinin düzenleyici rolünü incelenmesini amaçlayan bir çalışmada (Tao ve Lau, 2023); yeniden değerlendirme stratejisinin çocuğun saldırganlığı ve zorlayıcı ebeveynlik

davranışları arasındaki ilişkide aracı olmadığını bastırma stratejisinin çocuk saldırganlığı ve zorlayıcı ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkide aracılık ettiğini göstermiştir.

Duygu düzenleme stratejileri (yeniden değerlendirme ve bastırma) ile anne adaylarının algıladıkları stres arasındaki ilişkiyi belirlemek ve ayrıca baba adaylarının duygu düzenleme stratejilerini kullanımı ile algılanan stres düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini test etmeyi amaçlayan bir çalışmada (Penner vd., 2024); yeniden değerlendirme stratejisinin kullanımının artmasının bastırmayı azaltarak bebek bekleyen ebeveynlerdeki stresi azatlığı ve anneler ve babaların benzer düzeyde stres algıladıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özetle; uluslararası alan yazın tarandığında, doğum öncesi ve doğum sonrası ebeveyn duygu düzenlemesi, annenin yeniden değerlendirme stratejisini kullanması, zorlayıcı ebeveyn davranışları, duygu düzenleme stratejileri ile disiplin yöntemleri arasındaki ilişki, destekleyici ebeveynlik, çocuk duygu düzenlemesi ve davranış sorunları ile ilişkili çalışmalara rastlanmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden, temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Temel nitel araştırma deseni; insanların hayatlarını nasıl yorumlayıp oluşturdukları ve yaşantılarına ne gibi anlamlar kattıklarıyla ilgilenmektedir (Merriam, 2013).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Ankara Bilkent Şehir Hastanesi, çocuk psikiyatri polikliniklerine başvuran anneler arasından ölçüt örnekleme yöntemi (Yıldırım ve Şimşek 2013) ile seçilmiştir. Buradaki ölçüt; 24-72 aylık çocuğu olan ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlukları konusunda ilgili hekim tarafından çocuk gelişim polikliniklerine yönlendirilmek ve Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] *yeniden değerlendirme* alt ölçeğinden en düşük ve en yüksek puanları almaktadır. Bu doğrultuda; 24-72 aylık çocuğu olan ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlukları konusunda ilgili hekim tarafından çocuk gelişim polikliniklerine yönlendirilen 81 anne arasından Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] *yeniden değerlendirme* alt ölçeğinden en yüksek ve en düşük puan alan beşer anne olacak şekilde toplam 10 anne çalışmaya dahil edilmiştir. Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] ve demografik bilgi formunu dolduran tüm katılımcılara ait demografik ve tanımlayıcı bilgiler Tablo 4.1' de yer verilmiştir. Buna göre; çalışmaya katılan annelerin yaş aralığına bakıldığında, yüzde 9,9'unun 18-24 yaş, yüzde 28,4'ünün 25-30 yaş, yüzde 37'sinin 31-36 yaş, yüzde 22,2' sinin 37-42 yaş ve yüzde 2,5'inin 43-48 yaş aralığında olduğu bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyine bakıldığında; yüzde 1,2'sinin ilkokul, yüzde 17,13'ünün ortaokul, yüzde 18,5'inin lise, yüzde 18,5'inin ön lisans, yüzde 33,3'ünün lisans ve yüzde 11,2'sinin lisansüstü olduğu görülmektedir. Annelerin çalışma durumuna bakıldığında; yüzde 39,5'inin çalıştığı ve yüzde 60,5'inin çalışmadığı bulunmuştur. Annelerin medeni durumuna bakıldığında; yüzde 98,8'inin evli ve yüzde 1,2'sinin bekâr olduğu bulunmuştur. Annelerin çocuk sayısına bakıldığında; yüzde 42'sinin bir çocuğu, yüzde 45,7'sinin

iki çocuğu, yüzde 12,3'ünün üç ve üzeri çocuğu olduğu görölmüşür. Annelerin çalışma kapsamında olan çocuklarının doğum sırasına bakıldığında; yüzde 53,1'inin birinci çocuk, yüzde 38,3'ünün ikinci çocuk, yüzde 7,4'ünün üçüncü çocuk ve yüzde 1,2'sinin ise dördüncü çocuk olduğu bulunmuştur. Son olarak annelerin çalışma kapsamındaki çocuklarının cinsiyetine bakıldığında; yüzde 39,5'inin kız ve yüzde 60,5'inin erkek olduğu görölmüşür.

Tablo 3.1 Katılımcıların Demografik ve Tanımlayıcı Bilgileri

	n	%
Anne Yaşı		
18-24	8	9,9
25-30	23	28,4
31-36	30	37,0
37-42	18	22,2
43-48	2	2,5
Toplam	81	100
Anne eğitim düzeyi		
İlkokul	1	1,2
Ortaokul	14	17,13
Lise	15	18,5
Ön lisans	15	18,5
Lisans	27	33,3
Lisansüstü	9	11,2
Toplam	81	100,0
Anne Çalışma Durumu		
Çalışıyor	32	39,5
Çalışmıyor	49	60,5
Toplam	81	100,0
Anne Medeni Durum		
Evli	80	98,8
Bekar	1	1,2
Toplam	81	100,0
Çocuk Sayısı		
1	34	42,0
2	37	45,7
3 ve üzeri	9	12,3
Toplam	81	100,0
Çocuğun Doğum Sırası		
1	43	53,1
2	31	38,3
3	6	7,4
4	1	1,2
Toplam	81	100,0
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	32	39,5
Erkek	49	60,5
Toplam	81	100,0

Veri toplama araçlarından Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] yeniden değerlendirme alt ölçeği sonuçlarına Tablo 4.2'de yer verilmiştir. Buna göre; 81 katılımcının yeniden değerlendirme alt ölçeğinden

aldıkları puanların aritmetik ortalamasının 29,64, ortanca değerinin 30, en düşük puanın 11, en yüksek puanın 42 ve standart sapmanın 7,93 olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.2 *Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] Yeniden Değerlendirme Alt Ölçeği Sonuçları*

Yeniden Değerlendirme Puanı	n	$\bar{X}$	Ortanca	En düşük	En Yüksek	Standart Sapma
	81	29,64	30,0	11	42	7,93

Yeniden değerlendirme alt ölçeği puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin demografik ve tanımlayıcı özelliklerine Tablo 4.3'te yer verilmiştir. Buna göre; Y.D en düşük puan alan annelerden A-18, A-55 ve A-66, 18-24 yaş aralığında; A-56 25-30 yaş aralığında ve A-66, 18-24 yaş aralığındadır. A-18 ve A-55 lisans mezunu, A-56 lise mezunu, A-66 ve A-68 ortaokul mezunudur. A-18 ve A-55 çalışmakta ve A-56, A-66 ve A-68 çalışmamaktadır. En düşük puan aralığında olan annelerin tümü evlidir. A-18'in iki çocuğu vardır ve çalışmaya kapsamındaki çocuğu ikinci çocuğu olup 30 aylık ve erkektir. A-55 in bir çocuğu olup 28 aylık ve erkektir. A-56'nın iki çocuğu vardır ve çalışma kapsamındaki çocuğu ikinci çocuğu olup 68 aylık ve kızdır. A-66'nın bir çocuğu olup 33 aylık ve erkektir. A-68'in iki çocuğu vardır ve çalışma kapsamındaki çocuğu ikinci çocuğu olup 38 aylık ve erkektir.

Y.D en yüksek puan alan anneler; A-23, A-44, A-46, A-48 ve A-53 tür. A-23 ortaokul mezunu, A-44 ve A-53 lise mezun, A- 48 ön lisans ve A-46 lisans üstü mezunudur. A-46 çalışmakta ve bu aralıktaki diğer katılımcılar çalışmamaktadır. En yüksek puan aralığında olan annelerin tümü evlidir. A-23 ün üç çocuğu vardır ve çalışma kapsamındaki çocuğu ikinci çocuğu olup 38 aylık ve kızdır. A-44 ün bir çocuğu olup 38 aylık ve kızdır. Anne 46'nın iki çocuğu vardır ve çalışma kapsamındaki çocuğu ikinci çocuğu olup 26 aylık ve kızdır. A-48 in iki çocuğu vardır ve çalışma kapsamındaki çocuğu ikinci çocuğu olup 52 aylık ve erkektir. A-53 ün üç çocuğu vardır ve çalışma kapsamındaki çocuğu üçüncü çocuğu olup 32 aylık ve erkektir.

Tablo 3.3 Yeniden Değerlendirme Alt Ölçeği Puanları En Düşük ve En Yüksek Olan Annelerin Demografik ve Tanımlayıcı Özellikleri

Y.D Puanı En Düşük Anneler	Y.D Puanı	Annenin Yaş Aralığı	Annenin Eğitim Düzeyi	Annenin Çalışma Durumu	Annenin Medeni Durumu	Annenin Çocuk Sayısı	Çocuğun Doğum Sırası	Çocuğun Cinsiyeti	Çocuğun Yaşı
A-18	16	31-36	Lisans	Çalışıyor	Evli	2	2	Erkek	30 ay
A-55	14	31-36	Lisans	Çalışıyor	Evli	1	1	Erkek	28 ay
A-56	19	25-30	Lise	Çalışmıyor	Evli	2	2	Kız	68 ay
A-66	13	31-36	Ortaokul	Çalışmıyor	Evli	1	1	Erkek	33 ay
A-68	11	18-24	Ortaokul	Çalışmıyor	Evli	2	2	Erkek	38 ay
Y.D Puanı En Yüksek Anneler	Y.D Puanı	Annenin Yaş Aralığı	Annenin Eğitim Düzeyi	Annenin Çalışma Durumu	Annenin Medeni Durumu	Annenin Çocuk Sayısı	Çocuğun Doğum Sırası	Çocuğun Cinsiyeti	Çocuğun Yaşı
Anne 23	42	43-48 yaş	Ortaokul	Çalışmıyor	Evli	3	2	Kız	38 ay
Anne 44	42	25-30	Lise	Çalışmıyor	Evli	1	1	Erkek	40 ay
Anne 46	40	37-42	Lisans Üstü	Çalışıyor	Evli	2	2	Kız	26 ay
Anne 48	40	31-36	Önlisans	Çalışmıyor	Evli	2	2	Erkek	52 ay
Anne 53	40	25-30	Lise	Çalışmıyor	Evli	3	3	Erkek	32 ay

*Y.D: Yeniden değerlendirme

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada; Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] ile araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcılarının demografik bilgilerinin de yer aldığı bilgi formu ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.3.1. Duygu Düzenleme Anketi [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)]

Gross ve John (2003)'ün geliştirdiği ve Eldeleklioğlu ve Eroğlu (2015)'nin Duygu Düzenleme Ölçeği adıyla Türkçe uyarlamasını yaptığı Emotional Regulation Questionnaire (ERQ), yeniden değerlendirme ve bastırma olmak üzere iki alt ölçekten oluşmakta ve alt ölçeklerin puanlaması ayrı ayrı yapılmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı; yeniden değerlendirme alt ölçeği için $\alpha=.78$, bastırma alt ölçeği için $\alpha=.73$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar güvenirliği ise; yeniden değerlendirme alt ölçeği için $\alpha=.74$, bastırma alt ölçeği için $\alpha=.72$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin

kullanım izni için Prof. Dr. Jale Eldeleklioğlu ile e-posta yoluyla iletişime geçilmiş (EK-2) ve ölçek tarafımıza iletilmiştir.

3.3.2 Demografik Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Demografik bilgi formunda katılımcı annelerin; yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, medeni durum, sahip olunan çocuk sayısı, araştırma kapsamındaki çocuğun doğum sırası ve cinsiyetine ilişkin sorular yer almaktadır. Annelerle yapılan görüşmede açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. *Yarı yapılandırılmış görüşme formu*; annelerin gözünden çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışlarının neler olduğu, annelerin çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları hakkındaki bilgileri, annelerin çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları karşısında neler hissettikleri ve annelerin çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları karşısında hangi çözüm yöntemlerini kullandıklarına ilişkin sorular içermektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun sorularının uygunluğunun belirlenmesi açısından çocuk gelişimi alanında uzman olan beş çocuk gelişimci soruları incelemiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular uzmanların uyuşma düzeylerinin %90-100 olduğu maddeler aynı şekilde kalmış, uzmanların uyuşma düzeylerinin %70-80 oranında olduğu maddeler (Büyüköztürk, 2024) eleştirilere göre düzeltmeler yapılarak formda tutulmuştur.

3.4.Araştırmanın Verilerinin Toplanma Süreci

24-72 aylık çocuğu olan ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlukları konusunda ilgili hekim tarafından çocuk gelişim polikliniklerine yönlendirilen annelere, görüşme öncesinde çalışmayla ilgili kısaca bilgi verilmiş ve çalışmaya katılım konusunda gönüllü olan annelere araştırma konusu, kişisel bilgilerin güvenliği, araştırmaya katılımın gönüllülük esası ile olacağı ve devam etmek istemedikleri durumda istedikleri zaman ölçeği doldurmayı bırakabilecekleri konularında yazılı olarak da bilgilendirme yapılmış ve Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ)] ve demografik bilgi formu yazılı bilgilendirme ile sunulmuştur. Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation

Questionnaire (ERQ)]'ni yanıtlayan annelerden, ölçeğin *yeniden değerlendirme* alt ölçeğinden en yüksek puan alan beş ve en düşük puan alan beş anne olacak şekilde toplam on anne ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin yüz yüze yapılabilmesi için annelere telefon ile ulaşılmış ve anneler polikliniğe davet edilerek görüşülmüştür. Görüşme anında veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmış ve annelerden bu konuda yazılı onam (EK-4) alınmıştır. Ayrıca verilerin toplandığı polikliniğin çalışma prensibinde çocuklarla ilgili yapılan aile görüşmelerinde çocuğun ortamda bulunmamasına dikkat edildiği için verilerin en saf hali ile annenin odaklanabileceği sakin bir ortamda toplanması sağlanmıştır.

3.5. Araştırma Verilerinin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması

Nitel araştırmalarda verilere derinlik kazandırarak ve verilerin içerisinde gizlenen gerçekleri ortaya çıkararak (Yıldırım ve Şimşek, 2013) ilişkiler ve kavramlara ulaşılabilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada nitel verilerin analizi için içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinden elde edilen bilgiler ışığında kategoriler ve alt kategoriler elde edilmiştir. Verilerin analizi sürecinde kodlayıcılar arası tutarlılık (Creswell, 2013) tekniği ile iki kodlayıcı (araştırmacı ve araştırmacı dışında çocuk gelişimi alanında sahada çalışan bir çocuk gelişimci) kategorilerin altında toplanan kodların doğruluğunu tespit etmek için verileri ayrı ayrı kodlamış ve ardından kodlayıcılar bir araya gelmiş ve verilerin kodlanmasındaki farklılıklar hakkında tartışarak ortak kategoriler ve alt kategoriler belirlemiştir.

3.6. Çalışmanın İnandırıcılığı, Aktarılabilirliği, Tutarlılığı ve Doğrulanabilirliği

Nitel araştırmaların doğası gereği elde edilen veriler, nicel araştırmalarda olduğu gibi genellenebilir istatistiksel ve deneysel verilerle yorumlanamamakta (Bring, 1991) ve nitel verilerin derinlemesine incelenmesiyle ortaya çıkan bulguların geçerlik ve güvenilirliğiyle ilgili kaygılar ortaya çıkmaktadır. Creswell (2013)'e göre geçerlilik; “Araştırmacı öznel yorumlamalarının doğru ve geçerli olduğunu nasıl bilmektedir?” sorusunun cevabını vermelidir ve bulguların doğru ve makul olması olarak tanımlanabilmektedir. Nitel araştırmalarda geçerlik ölçütü için inandırıcılık ve

aktarılabirlik; güvenilirlik ölçütünün için ise tutarlılık ve do rulanabilirlik kavramları  ne çıkmaktadır (Arslan, 2022).

Tüm bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın nitel kısmının inandırıcılığı, aktarılabirliği, tutarlılığı ve do rulanabilirliği hakkındaki açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

Inandırıcılık: Y r t len bu tez çalışmasının inandırıcılığını (i  ge erliliğı) sağlamak adına g r şmelerdesamimi bir iletişim benimsenmiş ve bazı yanıtların doğru anlaşıldığından emin olmak için katılımcıların yanıtları araştırmacı tarafından “Doğru mu anlıyorum?” düşüncesiyle süzgeçten geçirilip özetlenerek katılımcılar tarafından onaylanmasına dikkat edilmiştir ve katılımcıların cevaplarının samimiyetine ve do rulu una inanılmıştır. Ayrıca çalışmanın inandırıcılığını güçlendirmek adına akran bilgilendirmesi tekniğı (Miles ve Jozefowicz-Simbeni, 2010) kullanılmış, araştırmacı dışında çalışmaya d hil olmayan ve sahada çalışan bir  ocuk gelişimcisi tarafından da verilerin analizi kontrol edilmiştir. Ayrıca yapılan görüşme, katılımcıların sözlü ve yazılı onamları ile ses kaydına alınarak yedeklenmiş ve ham verilere tekrar ulaşmak mümkün kılınmıştır

Aktarılabirlik: Belirli bir deneyimi paylaşan kişilerin doğrudan araştırmayla ilgili deneyimlerinin olmasının araştırmanın ge erliliğı ile doğrudan ilişkili olduğu (Arslan, 2022) göz önünde bulundurularak çalışmanın aktarılabirliğini güçlendirmek için çalışmanın hem nitel hem nicel kısmının çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılmıştır ve katılımcıların yanıtlarına doğrudan alıntılarla yer verilmiştir.

Tutarlılık: Verilerin analizi sürecinde kodlayıcılar arası tutarlılık (Creswell, 2013) tekniğı ile iki kodlayıcı (araştırmacı ve araştırmacı dışında  ocuk gelişimi alanında sahada çalışan bir  ocuk gelişimci) kategorilerin altında toplanan kodların doğruluğunu tespit etmek için verileri ayrı ayrı kodlamış ve ardından kodlayıcılar bir araya gelmiş ve verilerin kodlanmasındaki farklılıklar hakkında tartışarak ortak kategoriler belirlemiştir.

Do rulanabilirlik: Do rulanabilirliğini artırmak amaçıyla ise; yarı yapılandırılmış görüşme formunun (EK-3) hazırlanmasında alanda çalışan beş

uzmandan görüş alınmıştır. Ayrıca nitel araştırması bulunan bir uzman ile analizler üzerine tartışılmıştır.

3.7. Araştırmanın Etik Kurul İzinlerinin Alınması

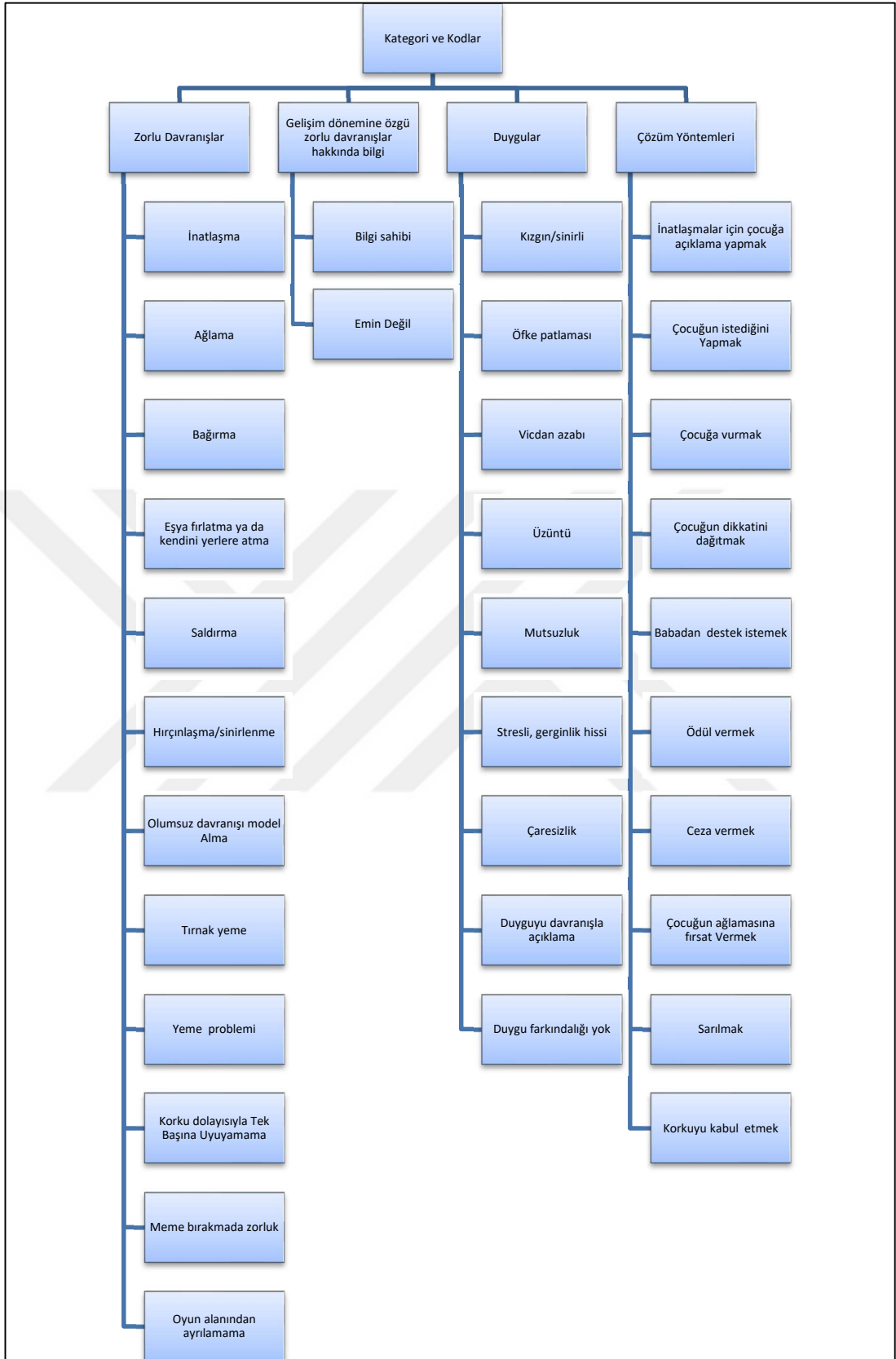
Araştırma, uygulama aşaması öncesinde araştırmada kullanılacak ilgili veri toplama araçları ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'na sunulmuştur. Etik kurul tarafından araştırmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir sakınca görülmemesi üzerine verinin toplanacağı kurumdan da gerekli izinler alınmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara, araştırma kapsamında verecekleri bilgilerdeki veri kaybının önüne geçmek amacıyla ses kayıt cihazının sadece bilgilerin dokümana geçirmek amacıyla kullanılacağı ve başka şahıslarla bilgilerin paylaşılmayacağı konusunda bilgi verilmiş, güven ortamının sağlanmasına özen gösterilmiştir. Bu doğrultuda görüşme esnasında, önemli ayrıntıların kaçırılmaması adına, katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılardan alınan sözlü ve yazılı onam doğrultusunda görüşmeler kayıt altına alınmış, araştırmada gizlilik esası gereği katılımcılar "A-18 vb." olarak kodlanmıştır.

4.BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, yeniden değerlendirme (Y.D) puanı en düşük ve en yüksek olan katılımcı annelerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan kategori ve alt kategorilere ait bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Kategori ve Alt Kategoriler

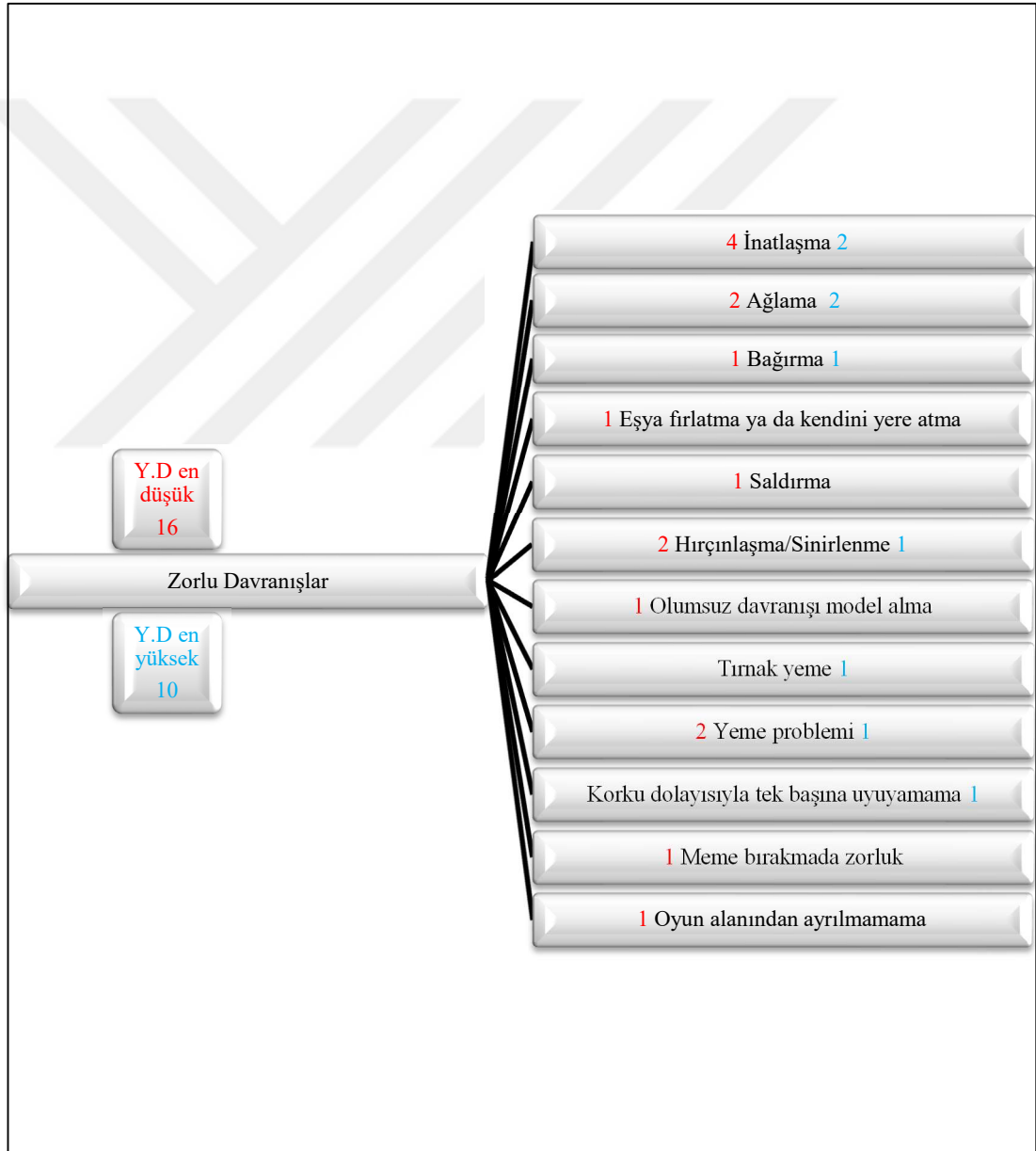
Yapılan içerik analizi sonucunda zorlu davranışlar, gelişim dönemine özgü bilgi, duygular ve çözüm yöntemleri olarak dört kategori belirlenmiştir. Zorlu davranışlar kategorisinde; inatlaşma, ağlama, bağırma, eşya fırlatma ya da kendini yere atma, saldıрма, hırçınlaşma/sinirlenme, olumsuz davranışı model alma, tırnak yeme, yeme problemi, korku dolayısıyla tek başına uyuyamama, meme bırakmada zorluk ve oyun alanından ayrılamama olmak üzere 12 alt kategori bulunmuştur. Gelişim dönemine özgü zorlu davranışlar hakkında bilgi kategorisinde; bilgi sahibi ve emin değil olmak üzere iki alt kategori bulunmuştur. Duygular kategorisinde kızgın/sinirli, öfke patlaması, vicdan azabı, üzüntü, mutsuzluk, stres/gerginlik hissi, duyguyu davranışla açıklama ve duygu farkındalığı yok olmak üzere sekiz alt kategori bulunmuştur. Son olarak; çözüm yöntemleri kategorisinde, inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak, çocuğun istediğini yapmak, çocuğa vurmak, çocuğun dikkatini dağıtmak, babadan destek istemek, ödül vermek, ceza vermek, çocuğun ağlamasına fırsat vermek, sarılmak ve korkuyu kabul etmek olmak üzere 10 alt kategori ortaya çıkmıştır. Verilerin analizi sonucu ortaya çıkan kategori ve alt kategorilere Şekil 4.1’de yer verilmiştir

Şekil 4.1 Kategoriler ve Alt Kategoriler

4.1.1. Zorlu Davranışlar Kategorisi ve Alt Kategoriler

Zorlu davranışlar kategorisinde; inatlaşma, ağlama, bağırma, eşya fırlatma ya da kendini yerlere atma, saldırma, hırçınlaşma/sinirlenme, olumsuz davranışı model alma, tırnak yeme, yeme problemi, korku dolayısıyla tek başına uyuyamama, meme bırakmada zorluk, oyun alanından ayrılamama ve olmak üzere 12 alt kategori bulunmaktadır. Şekil 4.2’ de zorlu davranışlar kategorisine ait alt kategoriler ve frekanslarına yer verilmiştir.

Şekil 4.2 Zorlu Davranışlar Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar

Zorlu davranışlar kategorisi, alt kategoriler, katılımcı kodları ve örnek cümlelere Tablo 4.1’de yer verilmektedir.

Tablo 4.1 Zorlu Davranışlar Kategorisi, Alt Kategorileri, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler

Yeniden Değerlendirme Puanı En Düşük			Yeniden Değerlendirme Puanı En Yüksek	
Alt Tema	Katılımcı kodu	Örnek cümle	Katılımcı kodu	Örnek cümle
İnatlaşma	A-18 ,A-56, A-66, A-68	A-56; “İnatlık, başka bir şey yok. Bir şeyi yap dediğimde yapmaması.”	A-23, A-46	A-23; “İnatlaşması çok oluyor. Bir şeyi yapma etme desek de onda çok farklı bir inat var, o çok zorluyor”.
Ağlama	A-18, A-68	A-18;” Sinir, ağlama krizleri, sinirlendiği zaman el ine bir şeyleri alıp fırlatması ya da böyle hani benim değil de onun istediğinin olması. Bunlar zorlayıcı”.	A-44, A-53	A-53: “Yani şu an ağlaması ve hırçınlığı.”
Bağırma	A-68	A-68; “İstediği bir şey olmadığında ağlıyor bağırıyor, inatlaşıyor”	A-44	A-44 “Bir şey istediğinde bağırması ağlamasıyani bağırma derken baya ağlıyor yani biz onu yapana kadar ağlıyor
Eşya Fırlatma ya da kendini yere atma	A-18	A-18;” ... Sinirlendiği zaman eline bir şey alıp fırlatması tutup sandalye yi fırlatıyor evet ufak tefek nesneler değil bayağı bil diğiniz büyüklere de geçiyor. Ya da kendini yerlere atıyor.	-	-
Saldırma	A-66	A-66; “...Dışarı gitmek istediği zaman inatlaşıyor saldırıyor.”	-	-
Hırçınlaşma/sinirlenme	A-18, A-68	A-68; “Hani nasıl söylesem, dışarı çıkmak istiyor mesela hani o zaman olmayacak desem hırçınlığa vurabiliyor.	A-53	A-53; “Yani şu an için ağlaması ve hırçınlığı”
Olumsuz davranış model alma	A-66	A-66;“ Bir de bizim abimiz var. Abiden her gördüğü hareketi yapıyor. O da çok inatçı.”	-	-
Tırnak Yeme	-	-	A-48	A-48; “Bu dönemlerde yaptığı davranış tırnak yeme.”
Yeme problemi	A-55, A-56	A-56; “Mesela bir şeyi zorla yediremem asla kendi isterse yiyor.”	A-44	A-44; “İşte yemek problemi birincisi.”
Korku dolayısıyla tek başına uyuyamama	-	-	A-48	A-48; “Korkudan dolayı, bir de televizyondan izlediklerinden dolayı korkuları vardı. Yatağında uyuyamaması var şu anda.”
Meme bırakmada zorluk	A-55	A-55; “Memeden bırakmada ısrarı var.”	-	-
Oyun alanından ayrılamama	A-55	A-55; “Bazen dışarıda parktan eve gelmekte zorluk yaşıyoruz.”	-	-

Zorlu davranış kategorisinde, inatlaşma alt kategorisinin Y.D en düşük puan alan anneler tarafından en sık belirtilen zorlu davranış olduğu ve inatlaşma ve ağlamanın alt kategorisine ait yanıtların, Y.D en yüksek puan alan anneler tarafından diğer zorlu davranışlara göre daha sık belirtildiği görülmüştür. Eşya fırlatma ve/veya kendini yerlere atma, saldırma, olumsuz davranışı model alma, meme bırakmada zorluk ve oyun alanından ayrılamama davranışları, sadece Y.D en düşük puan alan annelerden arasında belirtilmiş ve Y.D en yüksek puan alan anneler tarafından belirtilmemiştir. Tırnak yeme ve korku dolayısıyla uyuyamama ise sadece Y.D en yüksek puan alan annelerden birisi tarafından belirtilmiş, Y.D en düşük puan alan anneler arasında belirtilmemiştir. Aşağıda sırasıyla tüm alt kategoriler, katılımcı kodları ve örnek cümlelere yer verilmiştir.

İnatlaşma: Y.D en düşük puan alan annelerden A-18, A-56, A-66 ve A-68 inatlaşmayı zorlu davranış olarak belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden A-23 ve A-46, inatlaşmayı zorlu davranış olarak belirtmiştir. Buna göre annelerin inatlaşmayla ilgili cümlelerine aşağıda yer verilmiştir.

A-18: “...hani benim değil de onun istediğinin olması.”

A-56: *İnatlık başka bir şey yok. Bir şeyi yapmak istediğimde yapmaması.”*

A-66: “ *Mesela en çok sevdiğimiz bir içeceğimiz var. Meyve suyu süt kola. Vermek istemediğim zaman inatlaşıyor.”*

A-68: “ *İstediği bir şey olmayınca ağlıyor bağırıyor, inatlaşıyor. Bu şekilde istediği şeyler olmayınca bu davranışları var.”*

A-23: “*Zorlayan davranışları terslenmesi, inat çok fazla zorluyor. Bir şeyi yapma etme dediğimizde anlatsak da onda çok farklı bir inat var ve o çok zorluyor.”*

A-46: “*İnatçılık yapması istediği şeyi tutturup ondan vazgeçmemek için söyleneni dinlememesi.”*

Ağlama: Y.D en düşük puan alan annelerden A-18 ve A-68, ağlamayı zorlu davranış olarak belirtmektedir. Y.D en yüksek puan alan annelerden A-44 ve A-53,

ağlamayı zorlu davranış olarak belirtmiştir Buna göre ağlama ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-18: *“Sinir, ağlama krizleri, sinirlendiği zaman eline bir şeyleri alıp fırlatması ya da böyle hani benim değil de onun istediğinin olması. Bunlar zorlayıcı.”*

A-68: *“İstediği bir şey olmadığında ağlıyor bağılıyor, inatlaşıyor. Bu şekilde istediği bir şeyler olmayınca bu davranışları var. Hani nasıl söylesem, dışarı çıkmak istiyor mesela hani o zaman olmayacak desem hırçınlığa vurabiliyor.”*

A-44: *“Bir şey istediğinde bağırması ağlaması yani bağırma derken baya ağlıyor yani biz onu yapana kadar ağlıyor.”*

A-53: *“Yani şu an ağlaması ve hırçınlığı.”*

Bağırma: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-68 bağırma zorlu davranış olarak belirtmektedir. Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-44 bağırma zorlu davranış olarak belirtmektedir. Bağırma davranışını zorlu davranış olarak belirten hem Y.D en düşük puan alan hem de Y.D en yüksek puan alan her iki annenin de bağırma ek olarak ağlama ve inatlaşmayı belirtmesi ortak olarak görülmektedir. Buna göre bağırma ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-68: *“İstediği bir şey olmadığında ağlıyor bağılıyor, inatlaşıyor. Bu şekilde istediği bir şeyler olmayınca bu davranışları var. Hani nasıl söylesem, dışarı çıkmak istiyor mesela hani o zaman olmayacak desem hırçınlığa vurabiliyor.”*

A-44: *“İşte yemek problemi birincisi. İkincisi de bir şey istediğinde bağırması ağlaması yani bağırma derken baya ağlıyor yani biz onu yapana kadar ağlıyor.”*

Eşya fırlatma ve/veya kendini yerlere atma: Eşya fırlatma ve/veya kendini yerlere atma davranışını zorlu davranış olarak belirten Y.D en düşük puan alansadece bir anne bulunmaktadır. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiç biri bu davranışı belirtmemiştir. A-18 in cevabında eşya fırlatma ve kendini yerlere atmaya sinirlenme ve inatlaşma davranışları da eşlik etmektedir. Örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-18: “Sinir, ağlama krizleri, sinirlendiği zaman eline bir şeyleri alıp fırlatması ya da böyle hani benim değil de onun istediğinin olması. Bunlar zorlayıcı.”, “....ama yani böyle şey bazen masayı dağıtıyor, tutup sandalyeyi fırlatıyor, evet ufak tefek nesneler değil bayağı bildiğiniz büyüklere de geçiyor o derece sinirli, ya da kendini yerlere atıyor.”

Saldırma: Saldırma davranışı sadece Y.D en düşük puan aralığındaki annelerden A-66’nın cevabında görülmekte ve Y.D puanı en yüksek puan aralığındaki annelerin cevaplarında görülmemektedir. Saldırma ile ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-66; “Dışarı gitmek istediği zaman inatlaşıyor saldırıyor, üstünü giymeye çalışıyor.”

Hırçınlaşma/ sinirlenme: Hırçınlaşma/sinirlenme davranışı, Y.D en düşük puan alan annelerden A-18 ve A-68 tarafından zorlu davranış olarak belirtilmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-53, hırçınlaşma/sinirlenmeyi tarafından zorlu davranış olarak belirtilmiştir. Buna göre hırçınlaşma/sinirlenme ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-18: “Sinir, ağlama krizleri, sinirlendiği zaman eline bir şeyleri alıp fırlatması ya da böyle hani benim değil de onun istediğinin olması. Bunlar zorlayıcı.”, “...ama yani böyle şey bazen masayı dağıtıyor, tutup sandalyeyi fırlatıyor, evet ufak tefek nesneler değil bayağı bildiğiniz büyüklere de geçiyor o derece sinirli, ya da kendini yerlere atıyor.”

A-68: “İstediği bir şey olmadığında ağlıyor bağırtıyor, inatlaşıyor. Bu şekilde istediği bir şeyler olmayınca bu davranışları var. Hani nasıl söylesem, dışarı çıkmak istiyor mesela hani o zaman olmayacak desem hırçınlığa vurabiliyor.”

A-53: “Yani şu an ağlaması ve hırçınlığı.”

Olumsuz davranışı model alma: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-66, olumsuz davranışı model almayı zorlu davranış olarak belirtmektedir. Y.D en

yüksek puan alan annelerden bu davranışı zorlu davranış olarak belirten anne bulunmamaktadır. Buna göre örnek cümleye aşağıda yer verilmektedir.

A-66; *“Bir de bizim abimiz var. Abiden her gördüğü hareketi yapıyor. O da çok inatçı.”*

Tırnak yeme: Y.D en düşük puan alan annelerden hiç biritırnak yemeyi zorlu davranış olarak belirtmemiştir Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-48 tırnak yemeyi zorlu davranış olarak belirtmiştir. Buna göre tırnak yemeyle ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-48: *“Bu dönemlerde yaptığı davranışı tırnak yeme.”*

Yeme Problemi: Y.D en düşük puan alan annelerden A-55 ve A-56 yeme problemini zorlu davranış olarak belirtmektedir. Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-44 yeme problemini zorlu davranış olarak belirtmektedir. Buna yönelik yeme problemi ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-55: *“Meme bırakmadaki ısrarı. Biraz yemek yememizde de sorunlar var, yemek yemekte de zorluk yaşıyoruz.”* A-56; *“Mesela bir şeyi zorla yediremem asla kendi isterse yiyor.”*

A-44; *“İşte yemek problemi birincisi.”*

Korku dolayısıyla tek başına uyuyamama: Y.D en düşük puan alan anneler korku dolayısıyla tek başına uyuyamamayı zorlu davranış olarak belirtmemektedir. Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-48 korku dolayısıyla tek başına uyuyamamayı zorlu davranış olarak belirtmektedir. Buna göre korku dolayısıyla tek başına uyuyamamayla ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-48; *“Korkudan dolayı, bir de televizyondan izlediklerinden dolayı korkuları vardı. Yatağında uyuyamaması var şu anda.”*

Meme bırakmada zorluk: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-55 meme bırakmada zorluk olduğunu belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alanaralığındaki

annelerden hiçbiri meme bırakmada zorluk belirtmemiştir. Buna göre meme bırakmada zorlukla ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

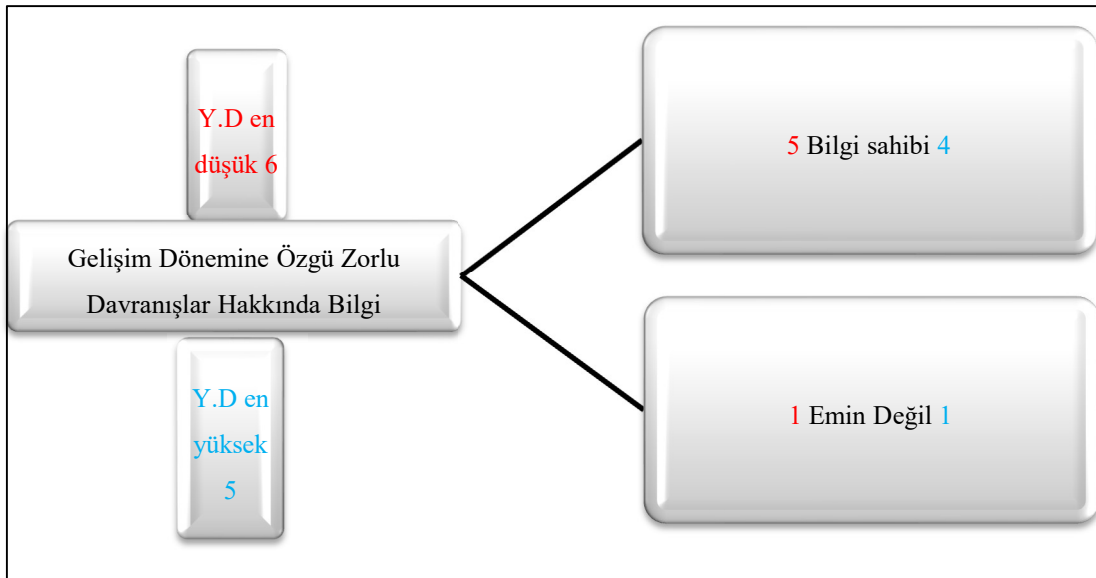
A-55: “Meme bırakmadaki ısrarı. Biraz yemek yememizde de sorunlar var, yemek yemekte de zorluk yaşıyoruz. Bazen dışarıda parktan eve gelmekte zorluk yaşıyoruz.”

Oyun alanından ayrılamama: Y.D en düşük puan alan nanelerden sadece A-55 meme bırakmada zorluk olduğunu belirtmektedir. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiç birimeme bırakmada zorluk belirtmemiştir. Buna göre meme bırakmada zorlukla ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-55: “Meme bırakmadaki ısrarı. Biraz yemek yememizde de sorunlar var, yemek yemekte de zorluk yaşıyoruz. Bazen dışarıda parktan eve gelmekte zorluk yaşıyoruz”.

4.1.2. Gelişim Dönemine Özgü Zorlu Davranışlar Hakkında Bilgi Kategorisi, Alt Kategoriler

Gelişim dönemine özgü zorlu davranışlar hakkında bilgi kategorisi, alt kategoriler ve frekanslara Şekil 4.3 de yer verilmiştir

Şekil 4.3 Gelişim Dönemine Özgü Zorlu Davranışlar Hakkında Bilgi Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar

Gelişim dönemine özgü zorlu davranışlar hakkında bilgi kategorisi, alt kategoriler, katılımcı kodları ve örnek cümlelere Tablo 4.2’de yer verilmiştir.

Tablo 4.2 *Gelişim Dönemine Özgü Zorlu Davranış Hakkında Bilgi Kategorisi, Alt Kategoriler, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler*

Yeniden Değerlendirme Puanı En Düşük			Yeniden Değerlendirme Puanı En Yüksek	
Alt Tema	Katılımcı Kodu	Örnek Cümle	Katılımcı Kodu	Örnek Cümle
Bilgi sahibi	A-18, A-55, A-56, A-66, A-68	A-56; “Yani hani şu anda kendini kanıtlama çabası var diye düşünüyorum o yüzden inatlaşıyor. Ben yapmazsam ön planda olurum gibi geliyor.”	A-23, A-44, A-46, A-53	A-46; “İnatlaşma, istediği şeyi tutturup ondan vazgeçmemek için söyleneni dinlememe hepsi yaşının özelliği.”
Emin değil	A-18	A-18; “Yani sinir olsun, belki fırlatma da yaşıyla uyumlu olabilir ama...Yani büyük maddeleri kullanması aşırı geliyor bana.”	A-48	A-48; “Ya aslında araştırmalarım göre aslına bakarsanız şu an için yaşına uygun olan tırnak yeme olabilir belki.”

Gelişim dönemine özgü bilgi kategorisinde; gelişim dönemine özgü tümü hakkında bilgi sahibi ve emin değil olmak üzere iki alt kategori bulunmuştur. Ancak Y.D en düşük puan alan annelerden A-18 ve Y.D en yüksek puan alan annelerden A-48 dışındaki tüm anneler belirttikleri gelişim dönemine özgü zorlu davranışların tümü hakkında bilgi sahibi olarak görülmüştür. Y.D en düşük puan alan annelerden A-18 belirttiği zorlu davranışlar arasından bir davranışın (eşya fırlatma) dönem özelliğine özgü zorlu davranış olup olmadığı ile ilgili emin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca A-48 in de belirttiği zorlu davranışlardan sadece birinin (tırnak yeme) gelişim dönemine özgü zorlu davranış olabileceğini emin olmayarak belirtmiştir. Buna göre gelişim dönemine özgü zorlu davranışlar hakkında bilgi ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-18: “Ağlama krizlerinin. Yani diğerleri bana aşırı geliyor. Yani ben ilk kızım da aynı problemleri yani aslında sadece ağlama krizlerini yaşadım. Ama bu sinir olsun, belki fırlatma da yaşıyla uyumlu olabilir ama.”

A-55: “Yani genelinin onun yaşının grubunun olduğunu düşünüyorum. Zaman kavramı aslında bizim için var. Onlar için zaman kavramı yok. Sonrasında onun bir işi yok ama benim var. Yani dolayısıyla ben onu kendime uydurmaya çalışıyorum.”

A-56: “Yani hani şu anda kendini kanıtlama çabası var diye düşünüyorum o yüzden inatlaşıyor. Ben yapmazsam ön planda olurum gibi geliyor.”

A-66: “Yani sanırım şu anda mesela çok istekli olması inatçı olması.”

A-68: “Bir şey yemek istediğinde veya hani nasıl söylesem bir şey dışarı çıkmak istiyor mesela. Hani o zaman olmayacak dediğimde hani bunu biraz hırçınlığa vurabiliyor.”

A-23: “Yani tutturma olabilir. Öyle düşünüyorum ben kendimce. Tutturmaları zaten fazlasıyla var. Evet tutturma diye düşünüyorum.”

A-44: “Yani her ikisin de. İşin açığı biraz araştırdım. 3 yaş sendromuymuş yemek ve bu şekilde davranmak. Öyle araştırdım.”

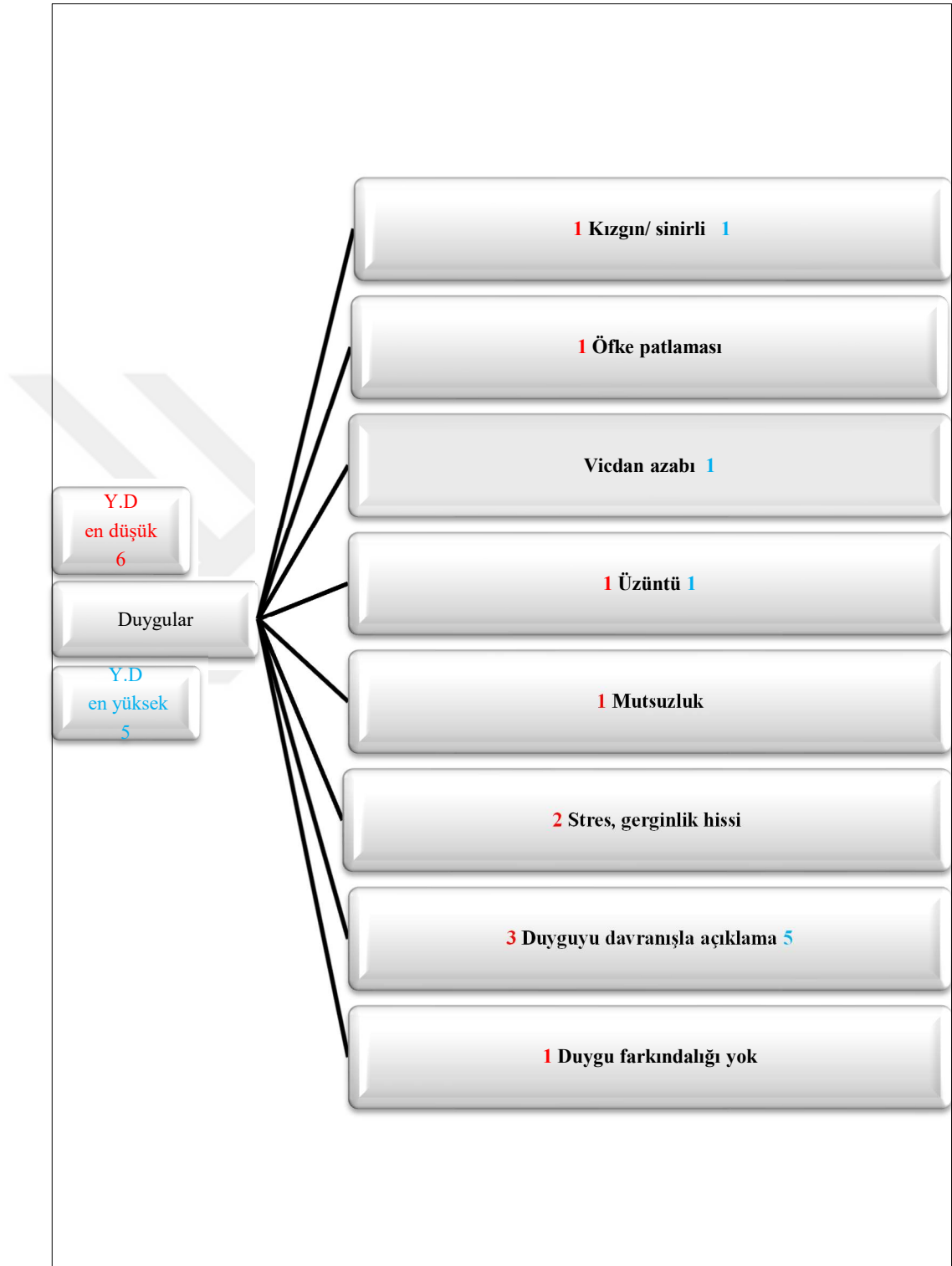
A-46: “Bahsettiğim bu inatçılık, tutturma, açıklamalarımı dinlememe hepsi yaşının özelliğı”

A-48: “Ya aslında araştırmalarımaya göre aslına bakarsanız şu an için yaşına uygun olan tırnak yeme olabilir belki.”

A-53: “Yani yaşından dolayı kendisini pek ifade edemediğinden dolayı hırçınlığı var.”

4.1.3. Duygular Kategorisi ve Alt Kategoriler

Duygular kategorisi, alt kategoriler ve frekanslara Şekil 4.4'te yer verilmiştir.

Şekil 4.4 Duygular Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar

Duygular kategorisi, alt kategoriler, katılımcı kodları ve örnek cümlelere Tablo 4.3’ te yer verilmiştir.

Tablo 4.3 *Duygular Kategorisi, Alt Kategoriler, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler*

Yeniden Değerlendirme Puanı En Düşük			Yeniden Değerlendirme Puanı En Yüksek	
Alt Tema	Katılımcı Kodu	Örnek Cümle	Katılımcı Kodu	Örnek Cümle
Kızgın/sinirli	A-18	A-18; “Yani ben şey çaresiz kalıyorum bazen sinirleniyorum.”	A-44	A-44; “Yani bazen sinirleniyorum ama öfkemi kontrol etmeye çalışıyorum tabi ki.”
Öfke patlaması	A-56	A-56; “Bazen çileden çıkabiliyorum yani çünkü çok ısrarcı olduğu için ben de sabırsız biriyim patlayabiliyorum bazen.”	-	-
Vicdan azabı	-	-	A-44	A-44; “..... sonra vicdan azabı çekiyorum.”
Üzüntü	A-68	A-68; “Üzüntülü ve stresli”	A-53	A-53; “Yani üzülüyorum, ne yapacağımı bilmiyorum.”
Mutsuzluk	A-55	A-55: “Mutsuz hissediyorum.”	-	-
Stres, gerginlik hissi	A-55, A-68	A-55; “...gergin hissediyorum kendimi”	-	-
Duygu davranışla açıklama	A-18 A-55, A-56	A-56; “Bazen sinirleniyorum bazen umursamıyorum.”	A-23, A-44, A-46, A-48 A-53	A-46; “..gececeğini bildiğim için sakin kalıyorum.”
Duygu farkındalığı yok	A-66	A-66; “Anlamadım, kusur a bakmayın. Ha onun yerinde olsam mı?”	-	-

Duygular kategorisinde kızgın/sinirli, öfke patlaması, vicdan azabı, üzüntü, mutsuzluk, stres/gerginlik hissi, duyguyu davranışla açıklama ve duygu farkındalığı yok olmak üzere sekiz alt kategori ortaya çıkmıştır.

Kızgın/sinirli: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-18 kızgın/sinirli duygusunu belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-44 kızgın/sinirli duygusunu belirtmiştir. Buna göre kızgın/sinirli duygusu ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-18: “Yani ben şey çaresiz kalıyorum, bazen de sinirleniyorum.”

A-44: “Yani bazen sinirleniyorum ama öfkemi kontrol etmeye çalışıyorum tabiki.”

Öfke patlaması: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-56'nın öfke patlamasını belirttiği görülmüştür. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiçbiri öfke patlamasını belirtmemiştir. Buna göre öfke patlaması ile ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-56: *“Bazen çok sinirleniyorum. Bazen umursamıyorum. Bazen çileden çıkabiliyorum yani çünkü ısrarcı olduğu için ben de sabırsız biriyim, patlayabiliyorum bazen.”*

Vicdan azabı: Y.D en düşük puan alan annelerden hiçbirinin vicdan azabını belirtmediği, Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-44 ün vicdan azabını belirttiği görülmüştür. Buna göre vicdan azabı ile ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmektedir.

A-44: *“Yani bazen sinirleniyorum ama öfkemi kontrol etmeye çalışıyorum tabiki. Ama bazen kızdığım zamanlar oluyor. Sonra vicdan azabı çekiyorum.”*

Üzüntü: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-68 üzüntülü duygusunu belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-53 üzüntüyü belirtmiştir. Üzüntü ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-68: *“Üzüntülü ve stresli”*

A-53: *“Yani üzülüyorum, ne yapacağımı düşünüyorum, sakin olmaya çalışıyorum.”*

Mutsuzluk: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-55 mutsuzluğu belirtmiştir. A-55 mutsuzluğa ek olarak stresli/gergin ve suçluluğu da belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiç biri mutsuzluğu belirtmemiştir. Buna göre mutsuzlukla ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-55: *“Mutsuz hissediyorum.”*

Stres/gerginlik hissi: Y.D en düşük puan alan annelerden A-55 ve A-68 stres/gerginlik hissini belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerin hiçbiri

stres/gerginlik hissi belirtmemiştir. Buna göre stres/gerginlikle ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-55: “*Gergin hissediyorum kendimi.*”

A-68: “*Üzüntülü ve stresli*”

Duyguyu davranışla açıklamak: Y.D en düşük puan alan annelerden A-18, A-55, A-56 duyguyu davranışla açıklamıştır. Buna göre duyguyu davranışla açıklama ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-18: “*Yani ben şey çaresiz kalıyorum bazen de sinirleniyorum.*”

A-55: “*Bazen kendimi suçluyorum, ona bunu yaptırmak zorunda olduğum için.*”

A-56: “*Bazen çok sinirleniyorum, bazen umursamıyorum. Bazen çileden çıkabiliyorum yani çünkü ısrarcı olduğu için. Ben de sabırsız biriyim, patlayabiliyorum bazen.*”

Y.D en yüksek puan alan annelerden A-23, A-44, A-46, A-48 ve A-53 duyguyu davranışla açıklamıştır. Buna göre duyguyu davranışla açıklama ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir

A-23: “*Yani ilk başta kızsam da ister istemez mecburen ona göre davranmaya çalışıyorum. Anlamadığı zaman ister istemez kızgınlık oluyor.*”

A-44: “*Yani ben de sinirleniyorum ama öfkemi kontrol etmeye çalışıyorum tabi ki ama bazen kızdığım zamanlar oluyor.*”

A-46: “*Yani genelde sinirlenmem, kızmam geçecek diye düşünüyorum. Gececeğini düşündüğüm için sakin kalırım*”

A-48: “*Ben nasıl hissediyorum. Tabiki eksik mi yapıyoruz bazı şeyleri düşündürüyor bunlar.*”

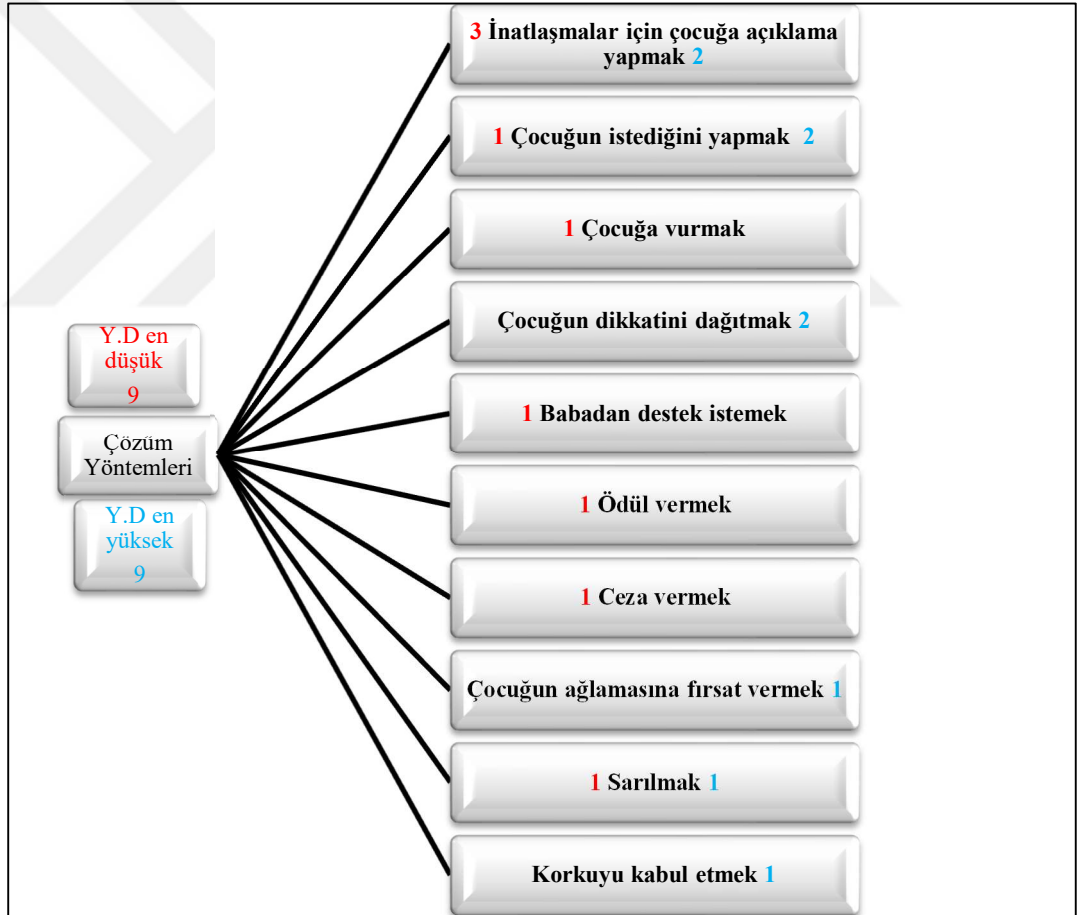
A-53: “*Yani üzülüyorum. Ne yapacağımı düşünüyorum, sakin olmaya çalışıyorum. Sonrasında yani onun için nasıl iyi olacaksa ona göre davranıyorum.*”

Duygu farkındalığı yok: Y.D en düşük puan aralığındaki annelerden sadece biri duygusunun farkında olamadığı görülmüştür. Y.D en yüksek puan aralığında olan aneleden duygu farkındalığı olmayan bulunmamaktadır. Buna göre örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-68: “Anlamadım kusura bakmayın. Ha onun yerinde olsam mı? Valla bilmiyorum hocam.”

4.1.4. Çözüm Yöntemleri Kategorisi ve Alt Kategoriler

Çözüm yöntemleri kategorisi, alt kategoriler ve frekanslara Şekil 4.5’te yer verilmiştir.

Şekil 4.5 Çözüm Yöntemleri Kategorisi, Alt Kategoriler ve Frekanslar

Çözüm yöntemleri kategorisi, alt kategoriler, katılımcı kodları ve örnek cümleler Tablo 4.4’te yer verilmiştir.

Tablo 4.4 *Çözüm Yöntemleri Kategorisi, Alt Kategorileri, Katılımcı Kodları ve Örnek Cümleler*

Yeniden Değerlendirme Puanı En Düşük			Yeniden Değerlendirme Puanı En Yüksek	
Alt Kategori	Katılımcı Kodu	Örnek Cümle	Katılımcı Kodu	Örnek Cümle
İnatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak	A-18, A-66, A-68	A-68;” Ona anlatmaya çalışıyorum. Bunun bu saatte veya bu vakitte olmayacağını zamanı gelince sonra olabileceği şekilde açıklamasını yaparak.”	A-23, A-46	A-23“ yapamadığımız yerlerde izah etmeye çalışıyoruz.”
Çocuğun istediğini yapmak	A-66	A-66; “...ama ikna olmuyor tabiki, sonra onun istediğini yapıyoruz.”	A-23, A-44	A-44;” Pek bir şey yapmıyorum. İsteddiğini yapıyorum doğrusu bu.”
Çocuğa vurmak	A-56	A-56; “...bazen de dediğim gibi dayığa kadar gidebiliyor.”	-	-
Çocuğun dikkatini dağıtmak	-	-	A-48, A-53	A-53; “... oyalıyorum başka bir şeyle ilgisini dağıtıyorum bu şekilde.”
Babadan destek istemek	A-55	A-55; “.... o çok zorlandığım şeyde eşimden yardım istiyorum genelde. Ben yapamıyorum sen yapar mısın diyorum.”	-	-
Ödül vermek	A-68	A-68; “.... Şimdi olmaz sana sonra ödül verebilirim diyorum o da tamam diyor.”	-	-
Ceza vermek	A-18	A-18; “Yani ceza yöntemi olsun, bu yaştaki ceza yöntemi alıp beşiğe koymak gibi oluyor.”		
Çocuğun ağlamasına fırsat vermek	-	-	A-46	A-46; “Eğer hala ısrar ediyorsa ağlamasına fırsat veririm.”
Sarılmak	A-18	A-18; “Hani sarılalım diyoruz o da yok, bilmiyorum yani...”	A-46	A-46;” Ağlayıp sakinleştikten sonra sarılırız.”
Korkuyu kabul etmek	-	-	A-48	A-48; “Yatağında yatma konusunda ısrar edemiyorum bu dönem. Çünkü korkuları var.”

Çözüm yöntemleri kategorisinde; inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak, çocuğun istediğini yapmak, çocuğa vurmak, çocuğun dikkatini dağıtmak, babadan destek istemek, ödül vermek, ceza vermek, çocuğun ağlamasına fırsat vermek, sarılmak ve korkuyu kabul etmek olmak üzere on alt kategori ortaya çıkmıştır. Y.D en düşük puan alan anneler ve Y.D en yüksek puan alan annelerin çözüm yöntemleri ile ilgili verdiği cevaplara bakıldığında; inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak, çocuğun istediğini yapmak ve sarılmak cevaplarının her iki gruptaki annelerden en az biri tarafından belirtildiği görülmüştür. Çocuğa vurmak, babadan destek istemek,

ödül vermek ve ceza vermek çözüm yöntemlerine sadece Y.D en düşük puan alan anneler arasında verilen cevaplarda rastlanmıştır. Çocuğun dikkatini dağıtmak, çocuğun ağlamasına fırsat vermek ve korkuyu kabul etmek çözüm yöntemlerine sadece Y.D en yüksek puan alan anneler arasında verilen cevaplarda rastlanmıştır.

İnatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak: Y.D en düşük puan alan annelerden A-18, A-66 ve A-68 inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmayı belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden A-23, A-46 inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmayı belirtmiştir. Buna göre inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-18: *“Yani sakinleştirmek için konuşmaya çalışıyorum ama beni asla duymuyor zaten, dinlemiyor maalesef.”*

A-66: *“Önce diyorum ki, eğiliyorum göz hizasına, o olmaz daha sonra diyorum böyle ama ısrarla hayır diyor.”*

A-68: *“Ona anlatmaya çalışıyorum. Bunun bu saatte bu vakitte olmayacağını, zamanı gelince sonra olabileceği şekilde açıklamasını yaparak.”*

A-23: *“Yapamadığımız yerlerde izah etmeye çalışıyoruz.”*

A-46: *“Yani açıklamaya çalışırım mümkün olmadığını yani yapılmayacak bir şeyse açıklamaya çalışırım.”*

Çocuğun istediğini yapmak: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-66’nın çocuğun istediğini yapmayı belirttiği görülmüştür. Y.D en yüksek puan alan annelerden A-23 ve A-44, çocuğun istediğini yapmayı belirtmiştir Buna göre çocuğun istediğini yapma ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-66: *“Tekrar eğiliyorum yine aynı şekilde konuşuyorum ama ikna olmuyor tabi ki. Sonra onun istediğini yapıyoruz.”*

A-23: *“Yani neler yaparız... Zor da olsa elimizden geldiğince yapmaya çalışıyoruz.”*

A-44: *“Pek bir şey yapmıyorum. İsteddiğini yapıyorum doğrusu bu.”*

Çocuğa vurmak: Y.D en endüşük puan alan annelerden sadece A-56 çocuğa vurmayı belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiçbirisi çocuğa vurma belirtmemiştir. Buna göre çocuğa vurma ile ilgili örnek cümle aşağıda verilmiştir.

A-56: *“Bazen takmamaya çalışıyorum ama bazen de dediğim gibi dayağa kadar gidebiliyor.”*

Çocuğun dikkatini dağıtmak: Y.D en düşük puan alan annelerden hiç biri çocuğun dikkatini dağıtmayı belirtmemiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden A-48 ve A-53 çocuğun dikkatini dağıtmayı belirtmiştir. Buna göre çocuğun dikkatini dağıtma ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-48: *“Tırnak yeme olayında yapma uyarısını verirdik öncesinde ama doğru yöntem çocuğun dikkatini dağıtmakmış. Öyle yapıyoruz artık.”*

A-53: *“Mesela bir şeker veriyorum önce. Yapmaması gereken bir şeyse onu ona unutturuyorum. Sonrasında oyalyorum başka bir şeyle ilgisini dağıtıyorum bu şekilde.”*

Babadan destek istemek: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-55 babadan destek istemeyi belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiçbirisi babadan destek istemeyi belirtmemiştir. Buna göre babadan destek istemeyle ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-55: *“Hani aynı davranışı yani aynı davranışlarda ve aynı duyguları tekrar tekrar hissettiğimde kendi kendimi sorgulayıp neden böyle hissettiğimi, hani bunun olabileceğini, onun konforunu artırabileceğim yolda bunu çözmeye çalışacağımı ya da o çok zorlandığım şeyde eşimden yardım istiyorum genelde. Ben yapamıyorum sen yapar mısın diyorum.”*

Ödül vermek: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-68 ödül vermeyi belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiçbirisi ödül vermeyi belirtmemiştir. Buna göre ödül verme ile ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-68: *“Şimdi olmaz sana sonra ödül verebilirim diyorum o da tamam diyor.”*

Ceza vermek: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-18 ceza vermeyi belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden hiçbiri ceza vermeyi belirtmemiştir. Buna göre ceza verme ile ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-18: *“Yani ceza yöntemi olsun, bu yaştaki ceza yöntemi alıp beşiğe koymak gibi oluyor.”*

Çocuğun ağlamasına fırsat vermek: Y.D en düşük puan alan annelerden hiçbiri çocuğun ağlamasına fırsat vermeyi belirtmemiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden sadece A-46, çocuğun ağlamasına fırsat vermeyi belirtmiştir. Buna göre çocuğun ağlaması ile ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-46: *“Eğer hala ısrar ediyorsa ağlamasına fırsat veririm.”*

Sarılmak: Y.D en düşük puan alan annelerden sadece A-18 sarılmayı belirtmiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden ise sadece A-46 sarılmayı belirtmiştir. Buna göre sarılma ile ilgili örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

A-18: *“Hani sarılalım diyoruz o da yok, bilmiyorum yani.”*

A-46: *“Ağlayıp sakinleştikten sonra sarılırız.”*

Korkuyu kabul etmek: Y.D en düşük puan alan annelerden hiçbirini korkuyu kabul etmeyi belirtmemiştir. Y.D en yüksek puan alan annelerden ise sadece A-48 korkuyu kabul etmeyi belirtmiştir. Buna göre korkuyu kabul etmek ile ilgili örnek cümleye aşağıda yer verilmiştir.

A-48: *“Yatağında yatma konusunda ısrar edemiyorum bu dönem. Çünkü korkuları var.”*

5.TARTIŞMA

Bu bölümde; 24-72 aylık çocuğu olan annelerin duygu düzenleme stratejileri ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine zorluklarının incelenmesi amacıyla sorulan problem soruları çerçevesinde Y.D puanı en düşük ve en yüksek olan annelerin yanıtları tartışılmıştır.

Araştırmanın birinci problem sorusu: “Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin gözünden çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları nelerdir? ”

Y.D en düşük puan alan annelerin daha fazla zorlu davranış belirttiği, inatlaşmanın Y.D en düşük puan anneler arasında en sık belirtilen zorlu davranış olduğu görölmüşür. Ayrıca ağlama, bağırma ve hırçın/sinirli davranışlar ve yeme problemi alt kategorilerine ait yanıtların da hem Y.D en düşük hem de Y.D en yüksek puan alan gruptaki annelerden en az biri tarafından belirtilmiştir. Eşya fırlatma, kendini yere atma/saldırma, olumsuz davranış model alma, oyun alanından ayrılamama ve meme bırakmada zorluk sadece Y.D en düşük puan alan anneler arasında belirtilirken tırnak yeme ile korku dolayısıyla tek başına uyuyamama alt kategorileri ise sadece Y.D en yüksek puan alan annelerden biri tarafından belirtilmiştir.

24-72 aylık çocukların gelişimsel dönem özelliklerinden; çocuğun kendi bakış açısı ile diğerlerinin bakış açısı arasındaki farkı kavrayamaması olarak tanımlanan *benmerkezcilik* (Santrock, 2011b) ve söylenenlerin tersini yaparak inatlaşma tutturma davranışlarına neden olan *negativizm* (Aydın, 2003) dolayısıyla her iki gruptaki anneler tarafından inatlaşmanın belirtilmesi bu davranışın genel bir gelişimsel özellik olduğunu düşündürmüştür. Ayrıca inatlaşma davranış, erken çocukluk dönemini kapsayan çalışmalarda anneler ve öğretmenler tarafından zorlanılan ya da problem olarak görölen bir davranış olarak belirtilmiştir (Aytekin, 2022; Ceylan vd, 2016; Melekoğlu, 2021; Tomris, 2012). Bu çalışmanın sonuçlarına benzer olarak; anne çocuk ilişkisi ve okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine yapılan bir çalışmada (Kazan ve Sarısoy, 2021); annelerin çocuklarla iletişim kurmakta zorlandıkları konuların ağırlıklı olarak ağlamalar ve inatlaşmalar olduğu

görülmüş ve annelerden birinin; *“Ağladığı ve konuşmak istemediği, inat ettiği zamanlarda çok zorlanıyorum.”* cevabını verdiği görülmüştür. Melekoğlu (2021), Tanılı veya tanısız çocukların davranış örüntüleri ve sosyal yeterliliklerini incelediği çalışmasında; birincil bakıcıların çocuklarında hırçınlaşma, inatçılık, ağlama, bağırma ve yeme sorunlarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Aynı çalışma verilen yanıtlara bir örnek olarak; *“Beğenmediğim davranışları söyleyeyim önce. Çok aşırı derece inatçı. Bu olacak diyorsa o olana kadar, yaptırana kadar ağlıyor bağırıyor. Çok aşırı derecede bağırıyor, ne bileyim yani eşyaları atıyor etrafa öyle huyları var”*yanıtı verilebilir. Tomris (2012), problem davranışları önleme ile ilişkili eğitim programına dair veli ve öğretmen görüşlerini incelediği çalışmasında annelerin yeme problemini ve hırçınlaşmayı ifade ettiklerini belirtmiştir. Sosyal pediatri polikliniğinden çocuk gelişimi birimine hangi konularda yönlendirme yapıldığının incelendiği bir çalışmada (Kara Uzun ve Yıldız Akkuş, 2020) daçalışma grubunda en fazla yönlendirilen konunun yüzde 38,9 olarak yeme yedirme problemleri hakkında gelişimsel danışmanlık almak olduğu görülmüştür. 36-72 aylık çocuklarda yaşanan sorun durumları ve ebeveyn tepkilerinin incelendiğibir çalışmada (Kılıç ve Alkan, 2023); ebeveynlerin en fazla karşılaştığı sorunlar arasında inatçılık, hırçınlık ve yemek yeme olduğu belirtilmiştir.

Eşya fırlatma ve/veya kendini yerlere atma, saldırma, olumsuz davranışı model alma, meme bırakmada zorluk ve oyun alanından ayrılamama davranışları, sadece Y.D en düşük puan alan annelerden arasında belirtilmiş ve Y.D en yüksek puan alan anneler tarafından belirtilmemiştir. Bu çalışmada odaklanılan *yeniden değerlendirme* duygu düzenleme stratejisi öncül odaklıdır. Öncül odaklı stratejiler, duygu sürecindeki gidişatı çok erkenden değiştirirken tepki odaklı yanıtlar oluşuktan sonra ortaya çıkmaktadır ve bu fark iki duygu düzenleme stratejisi (yeniden değerlendirme ve bastırma) için farklı sonuçları ön görmektedir (Gross, 2001). *Duygu düzenleme süreç modeline* göre; öncül odaklı duygu düzenleme stratejisi olan *yeniden değerlendirmeden* aldıkları puanları en düşük olan annelerin, çocuklarının davranışlarının altında yatan nedenler hakkında düşüncelerini değiştirerek çocuğun davranışına farklı bir çerçeveden bakmakta zorlandıkları düşünülmektedir. Sadece Y.D en düşük puan alan anneler arasından verilen yanıtlarda eşya fırlatma ve/veya kendini yerlere atma ve saldırma davranışları dışa yönelim davranışlar olarak kabul edilmektedir (Henricsson, 2006; Jenson, 2011;

Melekoğlu, 2021). Dışa yönelim davranışlar genellikle öfke vb. olumsuz duyguların davranışsal tepkisi olarak ortaya çıkarlar. Çocukların duygu ve davranış düzenlemesinin düşük düzeyde olması dışsallaştırılmış davranışları yordamaktadır (Batum ve Yağmurlu, 2007). Erken çocuklukta duyguların yönetilmesi, ebeveynin duygu düzenlemesi ile ilişkilidir ve annelerin duygu düzenleme stratejilerinden *yeniden değerlendirme*, çocukların duygu düzenlemesinde en önemli yordayıcı olduğu sonucu bulunmuştur (Demirkan Yeşilyaprak, 2020). Buna göre Y.D en düşük puanı alan anneler arasında eşya fırlatma, kendini yerlere atma ve saldırma davranışının belirtilmesi alan yazındaki diğer çalışmalarla uyumlu olduğu düşünülmüştür.

Zorlu davranışlar kategorisinde, sadece Y.D en düşük puan alan anneler arasından verilen yanıtlardan; olumsuz davranış model alma, meme bırakmadaki zorluk ve oyun alanından ayrılamamadır. Y.D en düşük puan alan annelerden olumsuz davranış model alma davranışını belirten anne, bu davranış çocuğun abisinden görerek yaptığı inatlaşma davranışıyla birlikte ele almıştır. 24-72 aylık çocuklarda akranlardan, kardeşlerden ya da diğer yetişkinlerden herhangi bir davranışın model alınması gelişimsel olarak beklenen bir davranıştır. Sosyal öğrenme kuramına göre çocuğun çevresinde bulunan kişilerin davranışlarını model alarak ve taklit ederek öğrenmesi mümkündür (Özçelik ve Şahin, 2023). Model alınan davranış olumlu ya da olumsuz olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken konu annenin bu gelişimsel özelliğin farkında olduğu (Tablo 4.5'te görülmektedir.) halde annenin inatlaşma davranışını model almayı zorlu davranış olarak belirtmesidir. Her iki çocuğun da inatlaşma davranışını göstermesi ve annenin, çalışma kapsamındaki çocuğun, kardeşinden model alarak da inatlaştığını düşünmesinin annenin *yeniden değerlendirme* stratejisini düşük olarak kullanmasıyla da bağlantılı olabileceği düşünülebilir. Buna göre, annenin çocuğun gelişimsel davranışıyla ilgili bilişlerini değiştirmede güçlük çektiği ve bu davranış zorlu davranış olarak gördüğü varsayılabilir. Buna ek olarak; annenin iki çocuğunda da aynı davranış görmesinin, Kazan ve Sarısoy (2021)' un çalışmasında olduğu gibi annelerin çocuklarıyla iletişim kurmakta zorlandığı konuların başında kardeş ilişkileri, çocukların tutturmaları ve öfkeli oldukları zamanlar olması ile de bağlantılı olabileceği düşünülmektedir.

Zorlu davranışlar kategorisinde, sadece Y.D en düşük puan alan anneler arasından verilen yanıtlardan; meme bırakmada zorluk ve olarak tanımlanan durum emzirmeyi sonlandırma olarak düşünüldüğünde hem gelişimsel hem de duygusal olarak annenin ve çocuğun uyumlanmasını gerektiren bir süreçtir. Bu dönemde anneleri duygusal değişimler yaşadığı, üzüntü-suçluluk-öfke gibi zor duygu ve düşünceler yaşadığı belirtilmiştir (Güleroğlu vd. 2023). *Yeniden değerlendirme* stratejisi duyguların farkında olma, durumla ilgili bilişleri, değiştirerek ve deneyimlenen duyguların değiştirilerek düzenlendiği ve davranışsal olarak daha az ifade edildiği bir süreçtir (Gross, 2001; Goldin vd., 2007). Meme bırakmayı zorlu davranış olarak belirten annenin Y.D en düşük puan alanlardan olması ve bu çalışmanın yapıldığı dönemde meme bırakma sürecinde üzüntü, öfke, suçluluk vb. duyguları daha yoğun yaşadığı bir dönem olabileceği ve davranışı zorlu davranış olarak belirtmesini açıklayabileceği düşünülmektedir.

Zorlu davranışlar kategorisinde, tırnak yeme ve korku dolayısıyla tek başına uyuyamama davranışları, sadece Y.D en yüksek puan alan anneler arasından belirtilmiştir. İlgili yanıtta, çocuğun televizyondan izlediklerinden dolayı korktuğu bilgisi görülmüştür. Buna göre; tırnak yeme ve korku dolayısıyla tek başına uyuyamama korku/kaygı kaynaklı davranışlar olarak değerlendirebilir. Gelişimsel olarak iki-altı yaş arası çocukların hayali varlıklar, yalnız kalmak, hayvanlar, karanlık, okul, yabancı insanlar vb. korkuları yoğun olarak yaşayabilmekte (Karabekiroğlu, 2012b) ve bu korkular ebeveyninden ayrılmak istememe gibi durumların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Gelişimsel olarak beklenen korku/kaygı duygusunun, televizyonda izlenen içerikle pekiştiğinde çocuğun yatağında tek başına uyuyamama davranışına yol açtığı ve tırnak yemesine de etki ettiği varsayılmaktadır. Burada kaygıyla ilgili mizaç özellikleri, genetik faktörler, davranışın model alınıp alınmadığını vb konular önem taşımaktadır. Ancak çalışmamız kapsamında bu etkenler ile ilgili bilgi toplanmamıştır. Literatürde tırnak yemenin etiyolojisinin belirlenmesinin zor olduğu, aile üyelerinden de öğrenilebileceği (Siddiqui vd., 2020), genellikle çocukluk ve genç yetişkinlikte başlayabileceği (Baghchechi vd., 2021), herhangi bir psikopatolojiye bağlı olmaksızın ortaya çıkabileceği gibi psikopatolojilere de eşlik edebildiği (Ghanizadeh, 2008) ve genelde kaygıyı kontrol etmek için ortaya çıkabileceği (Siddiqui vd., 2020) bilgilerine ulaşılmıştır. Korku dolayısıyla yalnız uyuyamama ile ilgili bulunan

çalışmalarda; erken çocuklukta gece korkularının içeriğinin, ayrılık, ebeveyni kaybetme, kaçırılma, hırsız, hayali yaratıklar, korkunç rüyalar, karanlık ve yalnız kalma ilgili, olduğunu (El Rafihi-Ferreira vd., 2018), gece korkusu olan çocuklarda, gece korkusu olmayan çocuklara göre uyku kalitesinde düşüş olduğu, daha az uyudukları (Kushnir ve Sadeh 2011) belirtilmiştir. Ayrıca tek başına uyuyamama durumu varlığında çocuğun duygusal uyumu, aile ilişkileri ve ebeveyn psikolojik sorunlarının araştırılmasının yararlı olacağı belirtilmiştir (Cortesi vd., 2008).

Tırnak yeme ve korku dolayısıyla tek başına uyuyamama yanıtını veren annenin korku dolayısıyla tek başına uyuyamama zorlu davranışına karşı çözüm yöntemi olarak duyguyu kabul etmeyi belirttiği Tablo 4,7’de görölmektedir ve ilgili bölümde ayrıca tartışılacaktır. Y.D en yüksek puanı alan anneler arasındaki bu annenin, duyguyu kabul ederek çözüm bulmaya çalışması, bu davranış zorlu davranış olarak algılayışını değiştirmemiştir. Buna göre annenin, Y.D en yüksek puan alması ve tırnak yeme ile korku dolayısıyla tek başına uyuyamama davranışlarının altında yatabilecek nedenler (eşlik eden psikopatoloji, model alma, aile ilişkileri, ebeveyn psikolojik durumu), çalışmanın odak noktası olmadığı ve konuyla ilgili yeterli bilgi bulunmamasından net bağlantı kurulamamıştır. Annenin duygu düzenlemesi ve çocukta korku/kaygı kaynaklı ortaya çıkabilecek davranışlara ilişkin yapılacak ileri çalışmaların bu bulguya ışık tutabileceğini düşündürmüştür.

Araştırmanın ikinci problem sorusu: “-Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin, çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları ile ilgili bilgileri nasıldır?”

Gelişim dönemine özgü bilgi kategorisinde; gelişim dönemine özgü davranışların tümü hakkında bilgi sahibi ve emin değil olmak üzere iki alt kategori bulunmaktadır. Ancak Y.D en düşük puan alan annelerden A-18 ve Y.D en yüksek puan alan annelerden A-48 dışındaki tüm anneler belirttikleri gelişim dönemine özgü zorlu davranışların tümü hakkında bilgi sahibi olarak bulunmuştur. Ancak Y.D en düşük puan alan annelerden A-18 belirttiği zorlu davranışlar arasından bir davranışın (eşya fırlatma) dönem özelliğine özgü zorlu davranış olup olmadığı ile ilgili emin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca A-48 in de belirttiği zorlu davranışlardan sadece birinin (tırnak yeme) gelişim dönemine özgü zorlu davranış olabileceğini emin

olmayarak belirtmiştir. Tablo 4.5'e bakıldığında her iki annenin de çocuklarının davranışlarından en az birini döneme özgü davranış olarak değerlendirdiği ancak diğer davranış/davranışlardan emin olamasa da verilen cevapların uzman bakış açısıyla gelişimsel dönem özelliği olduğu düşünülmüştür. Gelişimsel olarak, çocuğun tepki ve davranışlarını bilmek; zorlu davranışlarıyla baş etme ve buna uygun davranışlar sergilemede etkilidir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Çocuğun zorlu davranışlarına uygun yaklaşımda bulunabilmek için annenin davranışla ilgili düşüncesini yeniden değerlendirerek yaşadığı duygunun içsel deneyimini bastırmadan azaltmasının, yani bakış açısını değiştirmesi ile duyguyu düzenleyerek duygunun oluşum sürecine öncül odaklı bir şekilde etki etmesi ile kendi davranışlarını da düzenleyebileceği ön görülmektedir (Dix, 1991; Gross, 2001). Bu durum da doğrudan ebeveynlik becerileri ile ilişkilidir. Alan yazın tarandığında, annenin yeniden değerlendirme duygu düzenleme stratejisini kullanması ve çocuğun sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklarının dönem özelliği olduğunu bilmeleri hakkında doğrudan çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak bu çalışmayı dolaylı yoldan destekleyebilecek çocuğun gelişimi ile ilgili bilgi ve ebeveynlik becerileri hakkında çalışmalara rastlanmıştır. Buna göre; erken çocukluk döneminde annelere uygulanan bir aile eğitimi sonucunda eğitim alan annelerin çocuklarının gelişimi ile ilgili bilgi düzeylerinin arttığı ve bununla paralel olarak da çocuklarının sosyal becerilerinin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır (Durualp vd. 2016). İlk kez ebeveyn olan bebek ve yürümeye başlayan çocukların ebeveynlerinin çocuklarının gelişimi hakkında ne bildikleri ve ne bilmek istedikleri, bilgileri nereden aldıkları ve güvendikleri kaynakların anlaşılması için yapılan bir odak grup çalışmasında (Bartlett vd, 2018), beş yaşa kadar çocuğu olan ebeveynlere ilk iki yaşı düşünerek cevaplandırmaları beklenen sorular yöneltilmiştir. Buna göre; ebeveynlerin bilgisiz hissetmedikleri ancak bilgilerinin yeterli olmadığını düşündükleri, gelişimsel dönüm noktaları, yeni davranışlar, disiplin ve ekran kullanımı gibi konularla ilgili soruları olduğu ve özellikle çocuklarının sosyal duygusal gelişimleri ile ilgili daha çok bilgiye ihtiyaç duydukları bulunmuştur. Katılımcı ebeveynlerden birisi; *“Fiziksel şeylerin oldukça açık olduğunu düşünüyorum, ancak sosyal-duygusal şeyler daha zor.”* cevabını vermiştir. Anne bilgisi ile çocuk büyümesi ve gelişimi ve ebeveynlik modelleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada (Komariah, 2019); anne bilgisi ile çocuk büyümesi ve gelişiminin, ebeveynlik modeller ile de çocuk gelişimi ve büyümesinin ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak çocuk gelişimi hakkında bilgi ve

ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkinin ortaya konması amacıyla yapılan başka bir çalışmada (September vd, 2016) ise ebeveyn bilgi düzeyinin ebeveynlik stillerini özellikle etkilemediği bulunmuştur.

Araştırmanın üçüncü problem sorusu: “Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin, çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları karşısında duyguları nasıldır?”

Duygular kategorisinde kızgın/sinirli, öfke patlaması, vicdan azabı, üzüntü, mutsuzluk, stres/gerginlik hissi, duyguyu davranışla açıklama ve duygu farkındalığı yok olmak üzere sekiz alt kategori bulunmaktadır. Katılımcı annelerin cevapları analiz edildiğinde öfke patlaması, mutsuzluk, stres/gerginlik hissi ve duygu farkındalığı yok alt kategorilerindeki cevapların sadece Y.D en düşük puan alan anneler tarafından verildiği ve vicdan azabı alt kategorisine ait verilen cevabın ise Y.D en yüksek puan alan annelerden biri tarafından verildiği görülmüştür. Ayrıca Y.D en yüksek ve en düşük puan alan annelerin duygular kategorisinde diğer alt kategorilere göre daha sık belirttiği duyguyu davranışla açıklamaya ait yanıtların ise Y.D en yüksek puan alan annelerin tamamında görülmesi, Y.D en düşük puan alan annelerin ise yarısından fazlasında görülmesi dikkat çekicidir.

Duygular kategorisinde sadece Y.D en düşük puan alan anneler arasından belirtilen öfke patlaması, hissedilen duygunun tepki odaklı ortaya konulduğunu göstermektedir. Bu araştırmadaki bulguyla paralel olarak Takebe vd. (2017), çalışmalarında bilişsel yeniden değerlendirme stratejileri ile öfke arasında ters yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Ayrıca tepki odaklı duygu düzenleme becerisi olan bastırmanın öfke patlaması ile ilişkisi olduğu Safrancı (2015) tarafından yapılan bir çalışmada ortaya konmuştur. Buna göre; öfke ve öfkenin bastırılmış ifadesinin duygu düzenleme güçlüğü ile bağlantılı olduğu ve bu duyguların psikolojik sorunlarla arasında bastırma ve bilişsel yeniden değerlendirme stratejilerinin düzenleyici rolü olduğu belirtilmiştir. Başka bir çalışmada (Szasz vd., 2011) yeniden değerlendirme tekniklerinin, öfke deneyimini ve ifadesini düzenlemede kabul ve bastırma tekniklerinden daha etkili olduğu bulunmuştur.

Duygular kategorisinde sadece Y.D en düşük puan alan annelerden biri tarafından belirtilen bir diğer alt kategori, mutsuzluk alt kategorisidir. Üzüntü ve mutsuzluk bazı olumsuz olaylara verdiğimiz duygusal tepkilerdir. İstekler ya da beklentiler gerçekleşmediğinde mutsuzluk yaşanabilmektedir (Başören, 2016). Yeniden değerlendirme stratejisi puanının en düşük puanlar arasında olması ile mutsuzluk ilişkilendirilebilir. Bireylerin daha iyi hissetmek için duygusal durumları algılama biçimlerini yeniden şekillendirmek için yeniden değerlendirmeyi yaygın olarak kullandıkları (Ford ve Troy, 2019) belirtilmiştir. Yine üzüntü ve kaygılı görüntülere maruz kalan katılımcıların yeniden değerlendirme stratejisini kullanmasının etkinliğinden bahsedilmiştir (Boehmevd, 2019). Ayrıca mutsuzluk, depresyon ve kaygı varlığında da görülmekte ve yeniden değerlendirme stratejisinin stres, anksiyete ve depresyon düzeyini azalttığı belirtilmektedir (Arpınar, 2021). Bu bulgularla bağlantılı olarak çocuğun zorlu davranışlarını annenin zorlu olarak değerlendirdiği ve istemeyeceği davranışlar olduğu için mevcut durumu yeniden değerlendirmekte zorlanan annenin mutsuzluk hissedebileceği anlaşılır bir durumdur.

Y.D en düşük ve en yüksek puan alan annelerin belirttiği duygulardan farklılaşan bir diğer alt kategori stres/gerginlik hissiydi. Çalışmamızla paralel olarak küçük çocuğu olan annelerin duygu düzenlemesi ve stres etkisinin araştırıldığı bir çalışmada (Deater-Deckardvd, 2015), kadınlardan daha fazla stres yaşayanların, daha fazla negatif duygulanım gösterdiği ve yeniden değerlendirme stratejisi en düşük olarak kullandıkları bulunmuştur. Sadece Y.D en düşük puan alan annelerden biri tarafından ifade edilen yanıtlardan bir diğeri ise duygu farkındalığı yok alt kategorisine ait yanıtı. Buna göre; ilgili anne çocuğunun zorlu davranışları sergilediği anlarda ne hissettiği ile farkındalık içeren bir cevap verememiştir. Duygu farkındalığı, duygunun düzenleme sürecinde önemli bir aşamadır. Duygusal farkındalık, kişinin kendi duygularını ve başkalarının duygularını kavramsallaştırma ve tanımlama yeteneğidir (Lane ve Smith, 2021). Duygu düzenleme ve duygusal bilgi işlemede duygusal farkındalığın aracı rolünü inceleyen bir çalışmada (Szczygieł vd., 2012) yeniden değerlendirme stratejisini daha yüksek kullanmanın ve yüksek duygusal farkındalığın duygusal ifadeleri doğru eşleştirmede etkili olduğu belirtilmiştir. Bu bulgu, çalışmamızda Y.D en düşük puan alan annenin duyguyu fark edememesi ile paraleldir.

Duygular kategorisinde, sadece Y.D en yüksek puan alan annelerden biri tarafından verilen tek yanıt, vicdan azabı alt kategorisine ait yanıtı. Vicdan azabı, kişinin verdiği bir karar ya da bir eylemi sonucunda başkasına zarar verdiği düşüncesiyle suçluluk ya da pişmanlık duyması olarak tanımlanabilir. Y.D en yüksek puan alan anneler arasından vicdan azabını belirten annenin yanıtında, çocuğunun bağırması, ağlaması ve yeme problemi nedeniyle onun istediği şekilde davranmadığında kendisini suçladığı ve vicdan azabı hissettiği görülmüştür. Alan yazın incelediğinde *yeniden değerlendirmeyi* yüksek olarak kullanmak ile vicdan azabı arasında bir bağlantı kurulamamıştır. Ancak vicdan azabının ebeveynlik sürecinde ortaya çıkabilecek doğal duygulardan biri olduğu düşünülmektedir. Özellikle çalışan annelerin ebeveynlik sürecinde vicdan azabı duygusunu belirttikleri çalışmalara rastlanmıştır. Özel sektörde çalışan yönetici anneler ve annelik hakkında yapılan nitel bir çalışmada (Timurtukan, 2020) annelerin verdiği yanıtlarda; çocuklarına kızdıklarında, yorgun oldukları için onlar vakit ayıramadıklarında, çocuklarını bakım amacıyla kreşe göndermek zorunda kaldıklarında ve büyüme süreçlerinde kendilerini yetersiz hissettiklerinde suçluluk ve vicdan azabı hissettiklerini belirtmişlerdir.

Duygular kategorisinde Y.D en düşük puan alan annelerin duyguyu davranışla açıklamaya ilişkin verdikleri yanıtlarda çaresiz kalmak, kendini suçlamak, umursamamak, çileden çıkmak ve patlamak gibi daha olumsuz içerikler olduğu görülmüştür. Y.D en yüksek puan alan annelerin duyguyu davranışla açıklamaya ilişkin verdiği yanıtlarda ise; kızmak (kızma eylemi), öfkeyi kontrol etmeye çalışmak, bazı şeyleri eksik yapmaktan şüphelenmek (yetersizlik hissinin ifadesi) ve geçeceği bilindiği için kızmamak (eylem) ve sakın kalmak gibi ifadeleri görülmüştür. Y.D en yüksek puan alan annelerin yanıtlarında duygular davranışlarla açıklansa da bazı yanıtlarda olumsuz duygular hissedildiğinde duygunun kontrol çabasına ilişkin içerikler dikkat çekmiştir. Bu durum, açık bir şekilde *yeniden değerlendirme stratejisini* en yüksek olarak kullanmakla ilişkilendirilebilir. Çünkü *yeniden değerlendirme* stratejisinde hissedilen duygunun düşünce ile yeniden değerlendirilerek kasıtlı olarak değiştirilmesi hedeflenmektedir (Uusberg vd, 2019). Yapılan bir çalışmada (Denny ve Oshsner, 2014); bireylere kendi olumsuz duygularını düzenlemek için *yeniden değerlendirmeyi* kullanması konusunda eğitim verilmesinin, olumsuz duygusal tepki ve algılanan stresi azalttığı bulunmuştur.

Olumsuz duygusal tepkiler ve algılanan stres azaldığında ise daha olumsuz duygu ve davranışların azalacağı düşünülmektedir. Buna göre; Y.D en yüksek puan alan annelerin duyguyu davranışla açıklarken kasıtlı kontrol çabasını da vurgulamaları ve Y.D en düşük puan alan annelerin duyguyu davranışla açıklarken sadece olumsuz duygu ve davranışları belirtmeleri, yeniden değerlendirme stratejisini en düşük ve en yüksek kullanmak ile uyumlu bir bulgu olarak düşünülmüştür.

Araştırmanın dördüncü problem sorusu: Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan anneler, çocuklarının zorlu davranışları karşısında hangi çözüm yöntemlerini kullanmaktadır?

Çocuğun zorlu davranışları sergilediği anlarda annelerin neler yaptığını ilişkin sorulan soruya verilen yanıtların içerikleri analiz edildiğinde çözüm yöntemleri kategorisi oluşmuş ve bu kategoride; inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak, çocuğun istediğini yapmak, çocuğa vurmak, çocuğun dikkatini dağıtmak, babadan destek istemek, ödül vermek, ceza vermek, çocuğun ağlamasına fırsat vermek, sarılmak ve korkuyu kabul etmek olmak üzere on altı kategori ortaya çıkmıştır. Y.D en düşük ve Y.D en yüksek puan alan katılımcıların verdiği yanıtlarda inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak ve çocuğa sarılma alt kategorileri de her iki gruptaki annelerin en az biri tarafından bildirilmiştir. Ancak çocuğa vurmak, ödül vermek, ceza vermek ve babadan destek istemek alt kategorilerine ait yanıtları sadece Y.D en düşük puan alan anneler belirtmiştir. Çocuğun istenmeyen bir davranışı sonucunda fiziksel ya da sözel olarak itici bir uyaran vermek, istendik bir davranışı pekiştirmek için ödül kullanmak, davranışçı yaklaşımlarda kullanılan ve davranışın kendisine odaklanılan tekniklerdir (Topcu, 2018). Çocuğun o anki davranışlarına odaklanılarak uygulanan bu yöntemler çocuğun davranışının altında yatan nedenlerini göz ardı edebileceği düşünülmektedir. Çocuğun davranışının altında yatan nedenlerin anlaşılması için ise düşüncelerin devreye girmesi ve altında yatan nedenlerin anlaşılması için kasıtlı bir çaba verilmesi gerekmektedir. Buna göre Y.D en düşük puan alan anneler tarafından bildirilen çocuğa vurmak, ceza vermek ve ödül vermek alt kategorilerine ait yanıtlar annelerin *yeniden değerlendirme* stratejisinden en düşük puan alanlar arasında olmalarıyla ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bu bulguyla paralel olarak, aşırı ve gevşek disiplinde anne duygu düzenlemesinin rolünün araştırıldığı bir çalışmada (Lorber, 2012); yeniden

değerlendirmenin aşırı tepkisel disiplinle ters orantılı olduğu bulunmuştur. Cezanın kullanıldığı sert disiplinde istenmeyen davranışın azalabileceği ancak istendik davranışın çocuk tarafından öğrenilemeyebileceği bilinmektedir (Topcu, 2018). İstendik davranışlar öğrenilemediğinde ise çocuğun zorlu davranışları tekrarlayabilir. Tekrarlayan davranışlar anne tarafından yine zorlu davranış olarak algılandığında ve *yeniden değerlendirme* en düşük olarak kullanımında, çocuğun davranışının altında yatan nedenlerini düşünmenin güçleşeceği ve bu durumda çocuğun zorlu davranışları karşısında annenin sert davranışları sergileyebileceği düşünülmektedir. Akçınar ve Baydar (2018); annenin cezaya dayalı disiplin yöntemlerini benimsemesinin çocuklarının dışsallaştırma davranış problemlerini arttığı ve çocuklarına daha sıcak/yakınlık gösteren annelerin çocuklarının problem davranışlarında azalma olduğu belirtilmiştir.

Çözüm yöntemleri kategorisi, babadan destek istemek alt kategorisine ait yanıtı ise sadece Y.D en düşük puanı veren annelerden birisi ifade etmiştir. İlgili yanıtta annenin çocuğun aynı davranışları karşısında aynı duyguları tekrar tekrar hissettiğinde hissettiği duyguyu fark edip düşüncelerini değiştirmeye çalışsa da duyguyu yönetmekte zorlandığı ve çok zorlandığı anlarda eşinden destek istediği görülmüştür. Burada *yeniden değerlendirme stratejisinin* kullanımındaki zorluk açıkça görülmektedir. Yeniden değerlendirme öncül odaklı bir stratejidir ve olumsuz duygular henüz ortaya çıkmadan düşüncelerin yeniden değerlendirilmesi ile duygunun kontrolü söz konusudur. Ancak ilgili annenin verdiği yanıtta, annenin olumsuz duyguları ortaya çıktıktan sonra düşüncelerini değiştirmeye çalıştığı ancak duyguyu yönetmekte zorlandığı görülmüştür. Duyguları yeterli şekilde düzenleme konusunda güçlük yaşayan ebeveynlerin aşırı duygu yaşayabilecekleri ve bu duyguyu çocuklarına zarar verecek şekilde ifade edebilecekleri bilinmektedir (Dix, 1991). Tepki odaklı duygu düzenleme stratejisi olan bastırmada duygunun ortaya çıktından sonra düzenlenmeye çalışılması ve olumsuz duygunun içsel deneyiminin azaltılmasında etkili olmadığı da bilinmektedir (Roberts vd., 2008). Lorber (2012), yeniden değerlendirmeyi kullanan ebeveynlerin çocuklarının zorlu davranışlarıyla karşılaştıkları anlarda daha az olumsuz duygu deneyimleyebileceklerini ifade etmiştir. Bu durumda ilgili yanıtı veren annenin yeniden değerlendirme stratejisi puanı en düşük olan katılımcılar arasında olmasından dolayı zorlu durumu yönetmekte de güçlük çekerek babadan destek istemesi anlaşılır bir durumdur.

Çözüm yöntemleri kategorisinde, çocuğun dikkatini dağıtmak, çocuğun ağlamasına fırsat vermek ve korkuyu kabul etmek alt kategorilerine ait yanıtları ise sadece Y.D en düşük puan alan anneler belirtmiştir. Çocuğun dikkatini dağıtmak ve korku dolayısıyla tek başına yatamama alt kategorilerine ilişkin verilen yanıtları aynı anne tarafından belirtilmiş ve çocuğun telefondan izlediği bir içerikten sonra tek başına yatamadığı öğrenilmiştir. İlgili yanıtları veren annenin, tırnak yeme davranışı için dikkati dağıtmayı, korku dolayısıyla tek başına yatamama için ise korkuyu kabul etmeyi belirttiği görülmüştür. Y.D en yüksek puan alan anneler arasında olan ilgili anne; tırnak yeme konusunda araştırmaları sonucunda dikkati dağıtmanın doğru yöntem olduğu belirtmiştir. Bu durumda annenin zorlu davranış ile baş etme konusunda araştırma yaptığı ve üzerine düşündüğü görülmüştür. Yine korkularla ilgili verdiği yanıtta da bu durum göze çarpmıştır. Annenin çocuğun zorlu davranışlarına karşı kendi davranışlarını düzenlemek adına düşünmesi ve konuyla ilgili araştırma yapmasının *yeniden değerlendirme* stratejisi puanı en yüksek olanlar arasında olması ile dolaylı olarak ilişkili olabileceği düşünülmüştür. *Yeniden değerlendirme stratejisi* duyguyu düzenlemeyi ifade etse de duyguyu düzenlemenin de davranış düzenlemeyle ilişkili olduğun bilinmektedir. Duygu ve davranışlarını düzenleyebilen ebeveynin, zorlu anlarda çocuğunun duygusunu kabul edebileceği düşünülmektedir. Thompson ve Meyer (2007) de ebeveynlerin, çocuklarının olumsuz duygularıyla ilgili kabul edici ve destekleyici tepkiler vermeleri durumunda çocuklarının duygularıyla daha uyumlu bir şekilde başa çıkabildiklerini ve duygu düzenleme kapasitelerin daha yapıcı olduğunu belirtmiştir. Kushnir ve Sadeh (2011) ise gece korkuları olan okul öncesi çocuklarla ilgi yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının gece boyunca ebeveynlerinin yanında uyumasına izin vererek gece korkularıyla baş etmenin yaygın ve işe yarayan bir strateji olduğunu belirtmiştir.

Son olarak çözüm yöntemleri kategorisinde çocuğun ağlamasına fırsat verme alt kategorisine ait yanıtı veren sadece Y.D en yüksek puan alan annelerden biridir. İlgili yanıtta; çocuğa açıklama yaptıktan sonra çocuğun ısrar etmeye devam etmesi durumunda çocuğun ağlamasına fırsat verdiğini belirtmiştir. Burada annenin zorlu davranışın çözümüne yönelik dikkat çeken davranışı, kararlı kalmayı sürdürmesi ancak bunu yaparken çocuğun ağlamasına fırsat vererek aynı zamanda duygusunu da engellememesidir. Bir önceki bölümlerde de sıklıkla belirttiği üzere *yeniden değerlendirme stratejisi*; duygunun bastırılmasından ziyade düşüncelerin kasıtlı

olarak değiştirilerek duygunun yönetimini ifade etmektedir. *Yeniden değerlendirme* stratejisi puanı en yüksek olan katılımcılardan birinin, çocuğunun zorlu davranışları karşısında onun duygusunu engellememesi şaşırtıcı değildir. Köçer ve Çınar (2021); ödöl ve ceza olmadan çocukları disipline etmenin mümkün olup olmadığı ile ilgili yaptıkları çalışmada; çocukların duyguları ile bağlantı kurarak ağlamalarına fırsat vermenin etkili stratejilerden olduğunu belirtmiştir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen verilerden içerik analizi ile bulgulara ulaşılmış ve bu bulgular dört araştırma sorusu çerçevesinde incelenerek tartışılmıştır.

İlk olarak; “Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin gözünden çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular incelenmiştir. Buna göre; Y.D en düşük puan alan annelerin daha fazla zorlu davranış belirttiği, inatlaşmanın, Y.D en düşük puan anneler arasında en sık belirtilen zorlu davranış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ağlama, bağırma, hırçın/sinirli davranışlar ve yeme problemi alt kategorilerine ait yanıtların da hem Y.D en düşük hem de Y.D en yüksek puan alan anneler tarafından belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak eşya fırlatma, kendini yere atma/saldırma, olumsuz davranışı model alma, oyun alanından ayrılamama ve meme bırakmada zorluk alt kategorilerine ait yanıtların sadece Y.D en düşük puan alan anneler arasında belirtildiği, tırnak yeme ile korku dolayısıyla tek başına uyuyamama alt kategorilerine ait yanıtların ise sadece Y.D en yüksek puan alan annelerden biri tarafından belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci olarak; “Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin, çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları ile ilgili bilgileri nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular incelenmiştir. Y.D en düşük puan alan annelerden biri ve Y.D yüksek puan alan annelerden biri dışındaki tüm anneler belirttikleri gelişim dönemine özgü zorlu davranışların tümü hakkında bilgi sahibi olduğu hem Y.D en düşük hem de Y.D en yüksek puan alan anneler arasında birer anneni *emin değil* alt kategorisine ait yanıtlar verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü olarak; “Duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi puanları en düşük ve en yüksek olan annelerin, çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışları karşısında duyguları nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular incelenmiştir. Buna göre; öfke patlaması, mutsuzluk, stres/gerginlik hissi ve duygu farkındalığı yok alt kategorilerine ait yanıtların sadece

Y.D en düşük puan alan anneler tarafından verildiği; vicdan azabı alt kategorisine ait verilen yanıtların ise sadece Y.D en yüksek puan alan annelerden biri tarafından verildiği sonucu bulunmuştur. Ayrıca Y.D en düşük ve en yüksek puan alan annelerin duygular kategorisinde diğer alt kategorilere göre daha sık belirttiği duyguyu davranışla açıklamaya ait bulguların frekansları aynı olsa da Y.D en yüksek puan alan annelerin, duyguyu davranışla açıklarken kasıtlı kontrol çabasını içeren yanıtlar verdikleri ve Y.D en düşük puan alan annelerin sadece olumsuz duygu ve davranışları belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak; “Annelerin duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi çocukların zorlu davranışları karşısında annelerin davranışlarını farklılaştırıyor mu?” sorusuna ilişkin bulgular incelenmiştir. Buna göre; Y.D en düşük ve Y.D en yüksek puan alan katılımcıların verdiği yanıtlarda inatlaşmalar için çocuğa açıklama yapmak ve çocuğa sarılma alt kategorileri de her iki gruptaki annelerin en az biri tarafından bildirilmiş ancak çocuğa vurmak, ödül vermek, ceza vermek ve babadan destek istemek alt kategorilerine ait yanıtları sadece Y.D en düşük puan alan annelerin belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak; çocuğun dikkatini dağıtmak, çocuğun ağlamasına fırsat vermek ve korkuyu kabul etmek alt kategorilerine ait yanıtları ise sadece Y.D en yüksek puan alan anneler belirttiği sonucuna ulaşılmıştır.

6.2.Öneriler

Alan yazın incelendiğinde, 24-72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin duygu düzenleme stratejilerinin ve çocukların sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorlu davranışlarının derinlemesine incelendiği karma ya da nitel desen ile yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Karma ve nitel desen ile yapılan çalışmalar elde edilen verilerin derinlemesine incelenmesi ve verilere sadece nicelik olarak değil, nitelik olarak ulaşılabilmesi adına kıymetlidir. Yapılan bu nitel çalışmanın bulgularının bu anlamda alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buna göre; konuyla ilgili nitel ve karma desende çalışmalar yapılması önerilir.

Araştırmada; annenin duygu düzenleme stratejilerinden yeniden değerlendirme stratejisi ve çocuğun sosyal duygusal zorlu davranışları incelenmiştir. Yeniden değerlendirme stratejisi *duygu düzenleme süreç modeline göre* yeniden

değerlendirme stratejisinin bastırmaya göre daha sağlıklı olduğu belirtildiği için aşırı ve ayrık durum örnekleme yoluyla *yeniden* değerlendirme stratejisi puanlarının en düşük ve en yüksek olması ölçütüne odaklanılmıştır. Ancak *duygu düzenleme süreç modelinin* diğer duygu düzenleme stratejisi olan *bastırma* ya da odaklanılarak yeni çalışmaların yapılmasının iki stratejinin derinlemesine incelenmesi konusunda yararlı olacağı düşünülmektedir. İleri çalışmalarda *bastırma* duygu düzenleme stratejisine de odaklanılması önerilir.

Araştırmada; annelerin duygu düzenleme stratejileri ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine özgü zorluklarına odaklanılmıştır. Ancak annenin çocuk psikiyatriye başvurarak çocuğun zorlu davranışlarını belirtmesi ve çocuk gelişim polikliniğine yönlendirilmesi ölçütü, annenin duygu düzenlemesine etki edebilecek değişkenlerin (annede psikopatoloji varlığı, davranış modelleme, aile ilişkileri,), göz ardı edilmesine neden olmuş olabilir. Bu araştırmanın birinci sınırlılığı olarak düşünülmüş ve tartışma esnasında da bu sınırlılıkla karşılaşılmıştır. Annenin duygu düzenleme stratejilerine ilişkin yapılacak ileri çalışmalarda yukarıda bahsedilen ek nedenlere odaklanılması önerilir.

Araştırmaya, Duygu Düzenleme Ölçeği [Emotional Regulation Questionnaire (ERQ) yeniden değerlendirme alt ölçeği puanlarına göre seçilen 10 anne dahil edilmiş ve nitel araştırmaların doğası gereği katılımcı sayısının az olması ve sonuçların genellenemiyor oluşu araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak düşünülmüştür. İçeriğin zenginleştirilmesi açısından ileride bu konuyla ilgili yapılabilecek çalışmalarda örneklemin daha geniş tutulması önerilir.

7. KAYNAKLAR

- Akçınar, B., & Baydar, N. (2018). Erken çocuklukta anne davranışlarının dışsallaştırma davranış problemleri ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 454-470. <https://doi.org/10.17755/esosder.325593>
- Ansar, N., Nissen-Lie, H. A., & Stiegler, J. R. (2024). The effects of emotion-focused skills training on parental mental health, emotion regulation and self-efficacy: Mediating processes between parents and children. *Psychotherapy research: journal of the Society for Psychotherapy Research*, 34(4), 518-537. <https://doi.org/10.1080/10503307.2023.2218539>
- Ataman, A. (2009). *Gelişim ve Öğrenme* (4. Baskı), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 395-407. <https://orcid.org/0000-0002-5791-2073>
- Atzil, S., Hendler, T., & Feldman, R. (2011). Specifying the neurobiological basis of human attachment: brain, hormones, and behavior in synchronous and intrusive mothers. *Neuropsychopharmacology*, 36(13), 2603–2615. <http://dx.doi.org/10.1038/npp.2011.172>
- Aydın, O. (2003). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Özellikleri. M. Sevinç (Ed), *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımları* (s.132-141). Morpa Kültür Yayınları.
- Aytekin, Ç. (2022). Çocuk gelişimci annelerin çocuk yetiştirme deneyimlerinin incelenmesi: Nitel bir çalışma. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 9(2), 403-437. <http://dx.doi.org/10.21020/hsbfd.1057577>
- Baghchechi, M., Pelletier, J. L., & Jacob, S. E. (2021). Art of prevention: The importance of tackling the nail biting habit. *International Journal of Women's Dermatology*, 7(3), 309-313. <https://doi.org/10.1016/j.ijwd.2020.09.008>
- Bariola, E., Gullone, E., & Hughes, E. K. (2011). Child and adolescent emotion regulation: The role of parental emotion regulation and expression. *Clinical child and family psychology review*, 14, 198-212. <https://doi.org/10.1007/s10567-011-0092-5>
- Bartlett, J. D., Guzman, L., & Ramos-Olazagasti, M. A. (2018). Parenting knowledge among first-time parents of young children. *Bethesda, MD: Child Trends*, 8, 2022.
- Başören, M. (2016). Lise öğrencilerinin duygu dışavurumunu bastırma, bilişsel yeniden değerlendirme ve öznel mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bir model önerisi [Yüksek lisans tezi] Sakarya Üniversitesi. <http://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/74678>

- Batum, P., &Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *CurrentPsychology: Developmental• Learning• Personality• Social*, 25, 272-294. <http://dx.doi.org/10.1007/BF02915236>
- Bayhan, P. & Artan, İ. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi* (1. Baskı). MORPA Kültür Yayınları.
- Baykal, S. (2012). Aşırı dürtüsellik ve saldırganlık. In. K. Karabekiroğlu (Ed.), *Bebek Ruh Sağlığı (0-4 YAŞ) Temel Kitabı* (s.335-346). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.
- Berk, L.A. (2020). Bebeklik ve yürüme çağında duygusal ve sosyal gelişim. InN.İşikoğlu Erdoğan (Çev. Ed.) ve B. Tortamış Özkaya (Çev). *Bebekler ve çocuklar doğum öncesinden orta çocukluğa* (7. Baskıdan çeviri, s.246-286). Nobel Akademi Yayıncılık. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012).
- Bilge, Y., & Sezgin, E. (2020). Anne ve çocuk duygu düzenleme arasındaki ilişkide annenin kişilik özelliklerinin ve bağlanma stillerinin aracı rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(3), 310-318. <http://doi.org/10.5455/apd.65836>
- Boehme, S., Biehl, S. C., &Mühlberger, A. (2019). Effects of differential strategies of emotion regulation. *Brain sciences*, 9(9), 225. <https://doi.org/10.3390/brainsci9090225>
- Brenning, K., Robichaud, J. M., Flamant, N., Vansteenkiste, M., Coorevits, N., De Clercq, B., &Soenens, B. (2020). The role of maternal emotion regulation in controlling parenting during toddlerhood: an observational study. *Motivation and Emotion*, 44(6), 897-910.
- Brink, P. J. (1991). Issues of reliability and validity. In J. M. Morse (Ed.), *Qualitative nursing research: A contemporary dialogue* (pp. 164-186). Newbury Park, CA: Sage
- Büyüköztürk, Ş. (2024). Sosyal bilimler iim veri alanizi el kitabı istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (31. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ceylan, Ş., Kahraman, Ö. G., & Ülker, P. (2016). Annelerin erken çocukluk dönemine bakış açısı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 1333-1356. <http://dx.doi.org/10.15869/itobiad.59529>
- Cihan, M. (2016). Anne-baba tutumları ve öğretmenlerin kullandıkları disiplin yöntemleri ile 36-72 ay çocukların sorun davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi. <http://hdl.handle.net/11607/3106>
- Cole, P. M., Michel, M. K., &Teti, L. O. D. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the*

society for research in child development, 73-100.
<http://dx.doi.org/10.2307/1166139>

- Cortez, V. L., & Bugental, D. B. (1994). Children's visual avoidance of threat: A strategy associated with low social control. *Merrill-Palmer Quarterly (1982)*, 82-97.
- Cortesi, F., Giannotti, F., Sebastiani, T., Vagnoni, C., & Marioni, P. (2008). Cosleeping versus solitary sleeping in children with bed time problems: child emotional problems and parental distress. *Behavioral sleep medicine*, 6(2), 89-105. <https://doi.org/10.1080/15402000801952922>
- Crespo, L. M., Trentacosta, C. J., Aikins, D., & Wargo-Aikins, J. (2017). Maternal emotion regulation and children's behavior problems: The mediating role of child emotion regulation. *Journal of Child and Family studies*, 26, 2797-2809. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0791-8>
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni nitel nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. S. B. Demir (Çev. Ed.). Eğiten Kitap
- Çavuş, Z.S. ve Topcu Bilir, Z. (2021). Kuramsal bakış açısıyla duygusal gelişim. In H. G. Ogelman (Ed.), *Sosyal Duygusal Gelişim* (s.101-119). Eğiten Kitap.
- Demirkan, E., & Yeşilyaprak, Y. (2023). Annelerin duygu düzenleme becerileri ve zihin yönelimlilikleri ile çocuklarının duygu düzenleme becerileri arasındaki bağlantıların incelenmesi. *Erciyes Akademi*, 37(1), 242-260. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1225491>
- Denny, B. T., & Ochsner, K. N. (2014). Behavioral effects of longitudinal training in cognitive reappraisal. *Emotion*, 14(2), 425. <https://doi.org/10.1037/a0035276>
- Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological bulletin*, 110(1), 3. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.3>
- Durualp, E., Kaytez, N., & Kadan, G. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerine verilen aile eğitiminin annelerin bilgi düzeyleri ile çocukların gelişimlerine olan etkisinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1706-1722.
- Downey, G., & Coyne, J. C. (1990). Children of depressed parents: An integrative review. *Psychological bulletin*, 108(1), 50-76. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.1.50>
- Eisenberg, N., & Morris, A. S. (2002). Children's emotion-related regulation. In R. V. Kail (Ed.), *Advances in child development and behavior*, (Vol.30, pp. 189-229). Academic Press.

- Eisenberg, N., & Spinrad, T. L. (2004). Emotion-related regulation: Sharpening the definition. *Child development*, 75(2), 334–339 <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00674.x>
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Morris, A. S. (2002). Regulation, resiliency, and quality of social functioning. *Self and Identity*, 1(2), 121–128. <https://doi.org/10.1080/152988602317319294>
- Ersan, C., & Tok, Ş. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık düzeylerinin duygu ifade etme ve duygu düzenleme açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 45(201). <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.8150>
- Eldeleklioğlu, J., & Eroğlu, Y. (2015). A Turkish adaptation of the emotion regulation questionnaire. *Journal of Human Sciences*, 12(1), 1157–1168. <http://orcid.org/0000-0003-1261-888X>
- Feldman, R., & Greenbaum, C. W. (1997). Affect regulation and synchrony in mother infant play as precursors to the development of symbolic competence. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 18(1), 4–23. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)10970355\(199721\)18:1%3C4::AID-IMHJ2%3E3.0.CO;2-R](https://doi.org/10.1002/(SICI)10970355(199721)18:1%3C4::AID-IMHJ2%3E3.0.CO;2-R)
- Feldman, R. (2007). Parent–infant synchrony: Biological foundations and developmental outcomes. *Current direction in psychological science*, 16(6), 340–345. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00532.x>
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E., & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. OtherPress.
- Fonagy, P., Gergely, G., & Target, M. (2007). The parent and the construction of the subjective self. *Journal of child psychology and psychiatry*, 48(3-4), 288–328. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01727.x>
- Ford, B. Q., & Troy, A. S. (2019). Reappraisal reconsidered: A closer look at the costs of an acclaimed emotion-regulation strategy. *Current Directions in Psychological Science*, 28(2), 195–203. <https://doi.org/10.1177/096372141982752>
- Gander, M.J. & Gardiner, H.W (2015). *Çocuk ve ergen gelişimi* (8. Baskı). İmge Kitabevi.
- Garnefski, N., Teerds, J., Kraaij, V., Legerstee, J., & Van Den Kommer, T. (2004). Cognitive emotion regulation strategies and depressive symptoms: Differences between males and females. *Personality and Individual Differences*, 36(2), 267–276. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(03\)00083-7](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00083-7)
- Garnefski, N., & Kraaij, V. (2006). Cognitive emotion regulation questionnaire—development of a short 18-item version (CERQ-short). *Personality and individual differences*, 41(6), 1045–1053. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.04.010>

- Garner, P. W., & Spears, F. M. (2000). Emotion regulation in low-income preschoolers. *Social development*, 9(2), 246–264. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/14679507.00122>
- Ghanizadeh A. (2008). Association of nail biting and psychiatric disorders in children and their parents in a psychiatrically referred sample of children. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 2(1), 13. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-2-13>
- Goodman, S. H. (2007). Depression in mothers. *Annual Review of Clinical Psychology*, 3, 107–135. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091401>
- Gordon, I., Zagoory-Sharon, O., Leckman, J. F., & Feldman, R. (2010). Prolactin, oxytocin, and the development of paternal behavior across the first six months of father hood. *Hormones and Behavior*, 58(3), 513-518. <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2010.04.007>
- Gratz, K. L., Roemer, L. (2004). Multi dimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulationscale. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 26, 41–54. <https://doi.org/10.1023/B:JOBA.00000007455.08539.94>
- Gross, J. J., & Muñoz, R. F. (1995). Emotion regulation and mental health. *Clinical psychology: Science and practice*, 2(2), 151. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2850.1995.tb00036.x>
- Gross, J. J. (1998a). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of general psychology*, 2(3), 271-299. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>
- Gross, J. J. (1998b). Antecedent-and response-focused emotion regulation: divergent consequences for experience, expression, and physiology. *Journal of personality and social psychology*, 74(1), 224. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.224>
- Gross, J. J. (2001). Emotion regulation in adulthood: Timing is everything. *Current directions in psychological science*, 10(6), 214-219. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00152>
- Gross, J. J., & John, O. P. (2002). Wise emotion regulation. In L. F. Barrett & P. Salovey (Eds.), *The wisdom in feeling: Psychological processes in emotional intelligence* (p. 297–319). The Guilford Press.
- Gross, J.J. & Thompson, R.A (2007). Emotion regulation: Conceptual foundations. In: J.J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (2nd ed., pp 3-24).The Guilford Press

- Goldin, P. R., Mcrae, K., Ramel, W., & Gross, J. J. (2007). The neural bases of emotion regulation: Reappraisal and suppression of negative emotion. *Biological Psychiatry*, 63, 577–586. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2007.05.031>
- Görker, I. (2012). Sosyal ve Duygusal Gelişim. In K. Karabekiroğlu (Ed.), *Bebek Ruh Sağlığı (0-4 YAŞ) Temel Kitabı* (s.223-230). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.
- Güleroğlu, F. T., Uludağ, E., & Çimke, S. (2023). Annelerin bebeklerini süten kesme sürecinde hissettikleri duygu ve düşüncelerinin belirlenmesi: Kalitatif çalışma. *Journal of Ankara University Faculty of Medicine/Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 76(3). <http://dx.doi.org/10.4274/atfm.galenos.2023.19327>
- Hergüner, S. (2012). Ebeveyn psikopatolojisinin çocuk gelişimi üzerindeki etkileri. In K. Karabekiroğlu (Ed.), *Bebek ruh sağlığı (0-4 YAŞ) temel kitabı* (s.223-230). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.
- Henricsson, L. (2006). Warriors and worriers: Development, protective and exacerbating factors in children with behavior problems. A study across the first six years of school [Doctoral dissertation, University of Uppsala]. Digitala Vetenskapliga Arkivet.
- Hofmann, S. G. (2014). Inter personal emotion regulation model of mood and anxiety disorders. *Cognitive therapy and research*, 38, 483–492. <https://doi.org/10.1007/s10608-014-9620-1>
- Jenson, W. R., Harward, S., & Bowen, J. M. (2011). Externalizing disorders in children and adolescents: Behavioral excess and behavioral deficits. In M. A. Bray & T. J. Kehle (Eds.), *The Oxford handbook of school psychology* (pp. 379–410). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195369809.013.0141>
- Ip, K.I., Mc Crohan, M., Morelen, D., Fitzgerald, K., Muzik, M., & Rosenblum, K. (2021). Maternal emotion regulation difficulties and the Inter generation altransmission of risk. *Journal of Child and Family Studies*, 30(10), 2367–2378. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-02019-w>
- İslamoğlu, A.H. & Açık, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemler* (6. Baskı). Beta Yayıncılık.
- John, O. P., & Gross, J. J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and life span development. *Journal of personality*, 72(6), 1301-1334. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2004.00298.x>
- Karabekiroğlu, K. (2012a). Duygusal regülasyon ve dikkat işlevlerinin gelişimi. In K. Karabekiroğlu (Ed.), *Bebek Ruh Sağlığı (0-4 YAŞ) Temel Kitabı* (s.105-116). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.

- Karabekiroğlu, K.(2012b). Korkular. In K. Karabekiroğlu (Ed.), *Bebek Ruh Sağlığı (0-4 YAŞ) Temel Kitabı* (s.317-323). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.
- Kaya, E. (2021). Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin duygu düzenleme becerileri ile çocuklarının kaygı düzeyi ve duygu ifade biçimleri arasındaki ilişki [Yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi. <http://earsiv.odu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11489/234>
- Kazan, H., & SARISOY, S. (2021). Anne-çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *Istanbul Aydın University Journal of Social Sciences*, 13(2). http://dx.doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i2006
- Kılıç, S., & Alkan, M. F. (2023). Okulöncesi çocuklarda yaşanan sorun durumları ve bu durumlara yönelik ebeveyn tepkilerinin incelenmesi. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 33–52. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2011.12.003>
- Komariah, N. (2019). Knowledge and Parenting Patterns with Toddler's Growth and Development. *International Journal of PublicHealthScience*, 8(2), 179-184. <http://doi.org/10.11591/ijphs.v8i2.17808>
- Kopp, C. B. (1989). Regulation of distress and negative emotions: A developmental view. *Developmental psychology*, 25(3), 343. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.3.343>
- Köçer, G., & Çınar, F. (2021). Ödül ve ceza olmadan çocuk disiplini mümkün mü?. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 410-429. <https://doi.org/10.46790/erzisosbil.885803>
- Kopp, C. B. (2009). Emotion-focused coping in young children: Self and self-regulatory processes. *New directions for child and adolescent development*, 2009(124), 33-46. <https://doi.org/10.1002/cd.241>
- Kroska, E. B., & Stowe, Z. N. (2020). Postpartum depression: identification and treatment in the clinic setting. *Obstetrics and Gynecology Clinics*, 47(3), 409-419. <https://doi.org/10.1016/j.ogc.2020.05.001>
- Lane, R. D., & Smith, R. (2021). Levels of emotional awareness: Theory and measurement of a social emotional skill. *Journal of Intelligence*, 9(3), 42. <https://doi.org/10.3390/jintelligence9030042>
- Laurent, H. K., & Ablow, J. C. (2012). A cry in the dark: depressed mothers show reduced neural activation to their own infant's cry. *Social cognitive and affective neuro science*, 7(2), 125-134. <https://doi.org/10.1093/scan/nsq091>
- Landi, N., Montoya, J., Kober, H., Rutherford, H. J., Mencl, W. E., Worhunsky, P. D., & Mayes, L. C. (2011). Maternal neural responses to infant cries and

- faces: relationships with substance use. *Frontiers in psychiatry*, 2, 32. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2011.00032>
- Lorber, M.F. (2012). The role of maternal emotion regulation in over reactive and lax discipline. *Journal of family psychology*, 26(4), 642. <https://doi.org/10.1037/a0029109>
- Melekoğlu, M. (2021). Erken çocukluk dönemi tanılı/tanısız çocukların ev ve okul ortamındaki davranış örüntüleri ve sosyal yeterlilikleri. *Journal of Qualitative Research in Education*, 27, 74–102. <https://doi.org/10.14689/enad.27.5>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan çeviri). Turan S. (Çev Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miles, B., & Jozefowicz-Simbeni, D. (2010). Naturalistic inquiry. In B. A. Thyer (Ed.), *The Handbook of Social Work Research Methods* (2nd ed., pp. 415-424). SAGE Publications, Inc., <https://doi.org/10.4135/9781544364902>
- Morelen, D., Shaffer, A., & Suveg, C. (2016). Maternal emotion regulation: Links to emotion parenting and child emotion regulation. *Journal of Family Issues*, 37(13), 1891-1916. <https://doi.org/10.1177/0192513X14546720>
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social development*, 16(2), 361–388. <https://doi.org/10.1111/j.14679507.2007.00389.x>
- Morris, A. S., Silk, J. S., Morris, M. D., Steinberg, L., Aucoin, K. J., & Keyes, A. W. (2011). The influence of mother-child emotion regulation strategies on children's expression of anger and sadness. *Developmental psychology*, 47(1), 213–225. <https://doi.org/10.1037/a0021021>
- Özçelik, T., & Şahin, M. K. (2023). Erken çocukluk dönemi toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde aile tipi, kardeş ve arkadaşların rolü. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 57-67.
- Özyurt, G., Öztürk, Y., & Akay, A. (2017). Anksiyete bozukluğu olan çocuklarda duygu düzenlemenin annelerinin duygu düzenlemesi, bağlanması ve anksiyete duyarlılığı ile ilişkisinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(4), 369. <http://dx.doi.org/10.5455/apd.245479>
- Penner, F., Bunderson, M., Bartz, C., Brooker, R. J., & Rutherford, H. J. (2024). Emotion regulation strategies and perceived stress during pregnancy in expectant mothers and fathers. *Journal of reproductive and infant psychology*, 42(3), 410–423. <https://doi.org/10.1080/02646838.2022.2110224>
- Potegal, M., & Davidson, R. J. (2003). Temper tantrums in young children: 1. Behavioral composition. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 24(3), 140-147. <https://doi.org/10.1097/00004703-200306000-00002>

- Premo, J. E., &Kiel, E. J. (2014). Theeffect of toddler emotion regulation on maternal emotion socialization: Moderation by toddler gender. *Emotion*, 14(4), 782. <http://dx.doi.org/10.1037/a0036684>
- Quoidbach, J., Mikolajczak, M., &Gross, J. J. (2015). Positive interventions: An emotion regulation perspective. *Psychological bulletin*, 141(3), 655. <https://doi.org/10.1037/a0038648>
- Rafihi-Ferreira, R. E., Silvaes, E. F. M., Asbahr, F. R., &Ollendick, T. H. (2018). Brief treatment for night time fears and co-sleeping problems: A randomized clinical trial. *Journal of anxiety disorders*, 58, 51–60. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2018.06.008>
- Roberts, N. A., Levenson, R. W., &Gross, J. J. (2008). Cardiovascular costs of emotion suppression cross ethnic lines. *International journal of psychophysiology: official journal of the International Organization of Psychophysiology*, 70(1), 82–87. <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2008.06.003>
- Rodopman Arman, A. (2012): İnatçılık, sinirlilik ve öfke nöbetleri. In K. Karabekiroğlu (Ed.), *Bebek ruh sağlığı (0-4 yaş) temel kitabı* (s.306-311). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.
- Görker, I. (2012). Sosyal ve duygusal gelişim. In K. Karabekiroğlu (Ed.), *Bebek ruh sağlığı (0-4 yaş) temel kitabı* (s.223-230). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.
- Roth, G., &Assor, A. (2012). The costs of parental pressure to Express emotions: Conditional regard and autonomy support as predictors of emotion regulation and intimacy. *Journal of adolescence*, 35(4), 799–808. <http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.11.005>
- Roth, G., Vansteenkiste, M., &Ryan, R. M. (2019). Integrative emotion regulation: Process and development from a self-determination theory perspective. *Development and psychopathology*, 31(3), 945–956. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579419000403>
- Rutherford, H. J., Wallace, N. S., Laurent, H. K., &Mayes, L. C. (2015). Emotion regulation in parenthood. *Developmental Review*, 36, 1–14. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.12.008>
- Ryan, R. M., &Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. Guilford publications.
- Safrancı, B. (2015). *Emotional aspects of psychological symptoms: The roles of parentin gattitudes and emotion dysregulation* [Doktora tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. <https://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12618866/index.pdf>

- Santrock, J.W. (2011a). Erken çocuklukta sosyo-duygusal gelişim. In G. Yüksel (Çev. Ed.) ve A. E. Aslan (Çev). *Yaşam boyu gelişim- life span development* (13.baskıdan çeviri, s.241-269), Nobel Akademi Yayıncılık.
- Santrock, J.W.(2011b). Erken çocuklukta fiziksel ve bilişsel gelişim. In G. Yüksel (Çev. Ed.) ve T.Ş Kılınç (Çev). *Yaşam boyu gelişim- life span development* (13.baskıdan çeviri, s.208-236), Nobel Akademi Yayıncılık.
- Selçuk Arpınar, M., (2021). The effect of cognitive emotion regulation on anxiety, depression and stress in menopausal women. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, vol.7, 154-161.
- September, S. J., Rich, E. G., & Roman, N. V. (2016). The role of parenting styles and socio-economic status in parents' knowledge of child development. *Early Child Development and Care*, 186(7), 1060–1078. <https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1076399>
- Siddiqui, J. A., & Qureshi, S. F. (2020). Onychophagia (Nail Biting): An overview. *Indian Journal of Mental Health*, 7(2), 97. <http://dx.doi.org/10.30877/IJMH.7.2.2020.97-104>
- Siegel, D.J.&PayneByrson, T. (2018). *The whole brain child* (B. Çetiner, Trans.). Pegasus Yayıncılık. (Original work published 2011).
- Silk, J. S., Steinberg, L., & Morris, A. S. (2003). Adolescents' emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child development*, 74(6), 1869-1880. <http://dx.doi.org/10.1046/j.1467-8624.2003.00643.x>
- Strathearn, L., Fonagy, P., Amico, J., &Montague, P. R. (2009). Adult attachment predicts maternal brain and oxytocin response to infant cues. *Neuropsychopharmacology*, 34(13), 2655–2666. <https://doi.org/10.1038/npp.2009.103>
- Suri, G., &Gross, J. J. (2012). Emotion regulation and successful aging. *Trends in cognitivesciences*, 16(8), 409-410. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2012.06.007>
- Szasz, P. L., Szentagotai, A., &Hofmann, S. G. (2011). The effect of emotion regulation strategies on anger. *Behaviour research and therapy*, 49(2), 114–119. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2010.11.011>
- Szczygieł, D., Buczny, J., &Bazińska, R. (2012). Emotion regulation and emotional information processing: The moderating effect of emotional awareness. *Personality and individual differences*, 52(3), 433–437. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.11.005>
- Takebe, M., Takahashi, F. &Sato, H. (2017). The effects of anger rumination and cognitive reappraisal on anger in and anger-control. *Cognitive Therapy and Research*, 41, 654-661. <https://doi.org/10.1007/s10608-017-9837-x>

- Tao, S., & Lau, E. Y. H. (2023). Child aggression and parenting behavior: Understanding the child-driven effects with parents' emotion regulation as a moderator. *Journal of family psychology*, 37(5), 624–634. <https://doi.org/10.1037/fam0001081>
- Tezel-Şahin, F. & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile ve Toplum*, 3(12), 7-12. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21107/227319>
- Timurturkan, M. (2020). Özel sektörde çalışan yönetici kadınların annelik anlatıları: Deneyimler, beklentiler ve annelik ideolojileri. *İnsan ve Toplum*, 10(1), 107-143. <http://dx.doi.org/10.12658/M0328>
- Thompson, R.A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59, 25–52. <https://psycnet.apa.org/doi/10.2307/1166137>
- Thompson, R. A., & Meyer, S. (2007). Socialization of emotion regulation in the family. In J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 249–268). Guilford Press.
- Tomris, G. (2012). Problem davranışları önlemede başarıya ilk adım erken eğitim programı anaokulu versiyonuna yönelik öğretmen, veli ve rehberlerin görüşleri [Yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi. <https://hdl.handle.net/11421/3905>
- Topcu, Z. G. (2018). Davranış yönetiminde kuramsal uygulamalar. In G. Akoğlu & F. Elibol (Ed.), *Davranış yönetimi* (1. Baskı, s.10-30). Hedef CS Basın Yayın.
- Uusberg, A., Taxer, J. L., Yih, J., Uusberg, H., & Gross, J. J. (2019). Reappraising reappraisal. *Emotion Review*, 11(4), 267–282. <https://doi.org/10.1177/1754073919862617>
- Uzun, A. K., & Akkuş, S. Y. Sosyal pediatri polikliniği'nden çocuk gelişim bölümü'ne yönlendirilen 0-6 yaş arası çocuğu olan ailelerin çocukların büyüme-gelişme döneminde destek ihtiyacı duydukları konuların değerlendirilmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(1), 137-148. <https://www.doi.org/10.46971/ausbid.727231>
- Wald, N., Tadmor-Zisman, Y., Shenaar-Golan, V., Yatzkar, U., Carthy, T., & Apter, A. (2020). Child–mother reappraisal and child's anxiety among anxious and non-clinical groups. *Journal of Child and Family Studies*, 29(6), 1642–1648. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01598-z>
- Vang, M., Sherrard, A., & Tan, C. C. (2023). Parents' emotion dysregulation and children's emotional overeating: The role of emotion regulation feeding. *Eating behaviors*, 50, 101795. <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2023.101795>
- Yavuzer, H. (1990). *Çocuk psikolojisi* (40. Baskı). Remzi Kitabevi.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2020). Okul öncesi duygu düzenleme ölçeğinin geliştirilmesi ve annelerin duygu düzenleme güçlüklerinin çocukların duygu düzenleme becerilerini yordayıcılığı [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=mRG51LYctGaK7XyAg5TtDw&no=VYHaHppOfz4PR9SDZkikbA>
- Zaid, S. M., Hutagalung, F. D., Bin Abd Hamid, H. S., &Taresh, S. M. (2021). Sadness regulation strategies and measurement: A scoping review. *PloSone*, 16(8), e0256088. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256088>
- Zaki, J., & Williams, W. C. (2013). Interpersonal emotion regulation. *Emotion*, 13(5), 803. <https://doi.org/10.1037/a0033839>
- Zeman, J., &Garber, J. (1996). Display rules for anger, sadness, and pain: It depends on who is watching. *Child development*, 67(3), 957-973. <https://doi.org/10.2307/1131873>
- Zitzmann, J., Rombold-George, L., Rosenbach, C., &Renneberg, B. (2024). Emotion regulation, parenting, and psychopathology: A systematicreview. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 27(1), 1–22. <https://doi.org/10.1007/s10567-023-00452-5>

8. EKLER

EK-1. Demografik Bilgi Formu ve Duygu Düzenleme  l eği (ERQ)

Sayın Katılımcı,

Bu  alışma Ankara Yıldırım Beyazıt  niversitesi  ocuk Gelişimi Bölümü Tezli Yüksek

Lisans  ğrencisi Sabriye Sıla DOKUZ SAYINER ve tez danışmanı Doç. Dr. Fatma Elif Kılıç tarafından 24-36 aylık çocuğu olan annelerin duygu düzenleme stratejileri ve çocuklarının sosyal duygusal gelişim dönemine zorluklarının incelenmesi amacı ile yürütülmektedir.

Bu çalışmada size bir demografik bilgi formu ve bir ölçek sunulacaktır. Demografik bilgi formu cinsiyet, yaş gibi demografik özellikleriniz hakkındaki soruları içermektedir. Ölçek ise duygu düzenleme stratejilerinizi değerlendirmeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Verdiğiniz yanıtlar kesinlikle gizli kalacak, araştırma ekibi dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Bu  alışma süresince toplanan veriler, yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacaktır ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Araştırmaya katılmak gönüllülük ilkesine bağlı olmakla birlikte araştırmadan istediğiniz zaman çekilme hakkına sahipsiniz Sizlere sorulan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Soruları cevaplarken, hepsini okuyarak, boş bırakmadan cevaplandırmanız, samimi ve dürüst olmanız araştırma sonuçları için oldu a önemlidir ve araştırmanın güvenilir olmasına katkıda bulunacaktır.

Demografik Bilgi Formu

Yaşınız:

- 18-25
- 25-30
- 31-36
- 37-42
- 43-48
- 49 ve  st 

Eğitim Düzeyiniz

- İlkokul
- Ortaokul
- Ön lisans
- Lise
- Lisans
- Lisansüstü

Çalışma Durumunuz:

- Çalışıyor
- Çalışmıyor

Medeni durumunuz? *

- Evli
- Bekar

Kaç çocuğunuz var ?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 ve fazla

Araştırma kapsamındaki çocuğunuzun doğum sırası nedir? *

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Araştırma kapsamındaki çocuğunuzun cinsiyeti nedir? *

- Kız
- Erkek

Duygu Düzenleme Ölçeği

Size duygusal yaşamınızla özellikle de duygularınızı nasıl kontrol ettiğiniz (yani düzenlediğiniz ve yönettiğiniz) ile ilgili sorular sormak istiyoruz. Aşağıdaki sorular duygusal yaşantınızın iki farklı yönünü kapsamaktadır. Birisi duygusal deneyiminiz ya da içinizde ne hissettiğinizdir. Diğeri duygusal ifadeniz ya da konuşma, el kol hareketleri yapma ve davranma şeklinizde duygularınızı nasıl gösterdiğinizdir. Aşağıdaki soruların bazıları size benzer görünebilir fakat önemli açılardan farklıdırlar. Her bir madde için, lütfen aşağıdaki ölçeği kullanarak cevap veriniz. Her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1 Kesinlikle aynı fikirde değilim 2 Kesinlikle 3 Karasızım 4 Kesinlikle 5 Karasızım 6 Kesinlikle 7 Kesinlikle aynı fikirdeyim

1.Daha olumlu duygular hissetmek istediğimde (keyif veya eğlence gibi) düşündüğüm şeyi değiştiririm.	1	2	3	4	5	6	7
3.Daha az olumsuz duygu hissetmek istediğimde (üzüntü ve öfke gibi) düşünüyordüğüm şeyi değiştiririm.	1	2	3	4	5	6	7
6. Duygularımı onları açıklamayarak kontrol ederim.	1	2	3	4	5	6	7

EK-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme Formu

1. Çocuğunuzun sizi zorlayan davranışları nelerdir?
2. Çocuğunuzun zorlu davranışlarından hangisi veya hangilerinin yaşının dönem özelliği olduğunu düşünüyorsunuz?
3. Çocuğunuzun sizi zorlayan davranışları sergilediği anlarda nasıl hissedersiniz?
4. Çocuğunuzun sizi zorlayan davranışları konusunda neler yaparsınız?

EK-4. Onam Formu

Hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ettiğim söz konusu araştırmanın verilerin toplanması için tarafımla yapılan görüşmede ses kaydımın alınmasına ve elde edilen bigilerin (kimlik bilgilerim gizli kalmak koşulu ile) yayın için kullanılma, arşivlenmesine izin veriyorum.

Ad Soyad

İmza

